Ronahî
Şopdara Rastiyê ye
Rojnameya siyasî, civakî û çandî | Jimar :1365 | 5-Nîsan-2026 | www.ronahi.net/ku/

Navnîşan
www.ronahi.net/ku/
rojnameyaronahi
@ronahikurdi55
nameronahi@gmail.com
Rojnameya Ronahî
+963 984 370 218

Li Qamişlo ....Bazara Dizan

Hêvî Keleş/ Qamişlo

Li bazara bajarê Qamişlo, firoşkar kelûpelên xwe li erdê belav dikin, ji alavên elektrîkê bigire heya mobîlyayên bikarhatî hemû cûreyên kelûpelan difiroşin. Li vir, li cihê ku wekî "Bazara Dizan" tê zanîn, xizanî bi pêdiviyê re rû bi rû dimîne û kelûpelên bikarhatî di nav kirîzeke aborî ya xerab de dibin amûrek ji bo debara jiyanê.

Bi rewşa aborî ya xerabtir li Sûriyeyê û bilindbûna buhayê kelûpelan, gelek niştecih ji bo dabînkirina pêdiviyên xwe yên rojane li alternatîfên erzan digerin. Li bajarê Qamişlo, bazara ku bi navê Bazara Dizan tê zanîn di destpêka Irîza Sûriyeyê sala 2011"an de hate vekirin, ew wekî yek ji gelek bazarên nefermî yên ku kelûpelên erzan û destê duyem difiroşin derketiye holê. Her çend hin kes wê wekî bazarek ji bo feqîran dibînin û yên din jî li ser eslê hin kelûpelên wê guman dikin jî, ev bazar hîn jî beşek yekgirtî ya rewşa aborî û civakî ya bajêr e.

Bazarek qerebalix bi cûrbecûr kelûpelan

Bazar li taxeke çîna karker dirêj dibe, ku bi dehan firoşgehên sade cûrbecûr kelûpelan nîşan didin. Serdanvan dikarin alavên elektrîkê yên bikarhatî yên wekî televîzyon û fanosan, herwiha amûrên profesyonel ên wekî amûrên destan ji bo daristanî, hesinkarî û lûleyan bibînin.
Her wiha mobîlyayên antîk û alavên malê yên bikarhatî, di heman demê de cil, betanî û cûrbecûr kelûpelên din ên malê jî hene. Ev kelûpel pir caran li ser maseyên darîn ên sade têne pêşandan an jî rasterast li erdê têne danîn, ku hestek bêserûber û nefermî dide bazarê.

Bihuştek ji bo malbatên kêmdahat

Ji bo gelek niştecihên Qamişlo, bazar derfetek e ku pêdiviyên xwe bi bihayên kêmtir li gorî dikanan bikirin. Bilindbûna bihayê û kêmbûna hêza kirînê gelek malbat neçar kiriye ku xwe bispêrin bazarên ku kelûpelên destê duyemîn difiroşin. Hin kirrûbir dibêjin ku ew diçin bazarê da ku amûrên ku ji bo karê xwe yê rojane hewce ne bibînin, wek pêçbirk, çekûç, an pompên avê, ku li wir ew bi bihayên pir erzantir ji bazara asayî têne dîtin.

Nakokî li ser Çavkaniya Kelûpelan

Tevî populerbûna xwe, navê bazarê gelek pirsan derdixe holê. Navê wê yê navdar, Bazara Dizan, ji baweriya hin xelkên herêmî tê ku dibe ku hin ji kelûpelên ku têne pêşandan dizîn an jî ji eslê xwe ne diyar bin, nemaze alavên elektrîkê û amûrên metalî yên ku bi bihayên pir kêm têne firotin. Ji aliyê xwe ve, hin firoşkar piştrast dikin ku kelûpelên wan bi piranî ji firoşkarên bermayiyan an jî ji kesên ku kelûpelên kevin difiroşin ku êdî ne hewce ne tên û destnîşan dikin ku bazar ji bo gelek malbatên ku di salên krîzê de karên xwe winda kirine bûye çavkaniyek dahatê.

Bazarek ku Rastiya Krîzê Nîşan dide

Çalakiya bazarê di salên dawî de zêde bûye ji ber ku zextên aborî yên li ser niştecihan zêde bûne, ev bazarên populer ji bo gelek kesan veguherandine dergehek aborî ya girîng. Cihê bazarê li nêzîkî rêyên sereke û navendên veguhastinê jî beşdarî zêdebûna mêvan û kirrûbiran bûye. Hebûna vê bazarê rastiya jiyana rojane li Qamişlo nîşan dide, ku niştecihên wê hewl didin ku xwe biguncînin şert û mercên dijwar ên aborî û li çareseriyên hêsan digerin da ku pêdiviyên xwe peyda bikin.
Bazara Dizan li Qamişlo ne tenê bazarek ji bo kelûpelên destê duyem e, ew mîkrokozmosek rastiyek aborî û civakî ya tevlihev e. Di navbera kesên ku wê wekî aboriyek tarî dibînin û kesên ku wê wekî bazarek ji bo feqîran dibînin de, bazar berdewam dike ku firoşkar û kirrûbiran bikişîne û wekî şahidiyek ji bo şiyana mirovan a adaptekirina krîzan û lêgerîna derfetên ji bo jiyanê radiweste.

Gotina Dawî

Mihemed Seydi

KURD TESLÎMÎ BAASIYÊN ÎSLAMÎST NABIN!

Piştî zêdetirî 15'ê salan, careke din li Kobanê dixwazin sîstema Baas û siyaseta wê bisepînin. Piştî ewqas şer û alozî, wêranî û qurbaniyan, dixwazin Baasên bi kirasên dirêj û riyên berdayî li ser xelkê Kobanê bikin berpirs. Piştî zêdetirî 13 salan e ku Kurd li Kobanê xwe bi xwe rêve dibin û rêveberiya wan ji nava wan tê diyarkirin, HTŞ'ê dixwaze qaymeqaman ji cem xwe ve bişîne û bibêje ev ê we bi rêve bibe û ew ê li ser we biryaran bide. Ev bûyera li bajarokê Çelebiyê yê Kobanê di vê hefteya derbasbûyî de derket û kesek ji aliyê desthilata Şamê ve wekî rêveber li ser Şaredariya Gel hat danîn, bûyerên ku li bakurê Kurdistanê pêk tên tîne ber çavên me. Çawa qeyîm li ser şaredariyên bakurê Kurdistanê hatin ferzkirin, li Çelebiya Kobanê jî ev yek hat kirin. Herwiha qaymeqamê Kobanê jî kesekî ji bajarê Cereblûsê ye hatiye ferzkirin û dixwazin wiha bi xelkê jî bidin qebûl kirin ku dewlet çi bixwaze ew ê bibe. Li gorî peymana 29'ê Çileya 2026'an di navber QSD'ê û desthilata HTŞ'ê de, ew ê herêmên Kurdan xwedî xweseriya îdarî û ewlehiyê bin, lê bi taybet li Kobanê, ev yek heta niha jî pêk nayê û ferzkirinên curbicur tên sepandin. Ev bûyer, rewşên ku berê li Kobanê diqewimîn tîne bîra me . Di serdema Baas de, rêveberê herêmê yekî ji parêzgeheke din bû ku ew Baas'î bû, şaredar jî Baasiyekî Kurd bû ku bassitiya xwe ji Kurdîtiyê zêdetir didît û qîmet didayê. Her wiha berpirs û rêveberên hemû saziyan jî di serdema beriya 2011'an de, ji Cereblûs û Şêxler heta ji Dêrazor û Deraa ango ji parêzgehên başûrê Sûriyê jî mirov dişandin da li ser xelkê Kobanê bikin rêveber. Herçiqasî xelkê Kobanê qebûl nedikir, lê ji dest tiştek nedihat û tu qeweteke zêde jî li hember hêza istîxbarat û ewlehiyê ya rêjîma Baas nebû. Lê piştî vî miletî ewqasî berdêl dan, ew ê qet û qet qebûl nekin ku di bin çi navî de dibe bila bibe, kesekî alîgirê Baasiyên Selefî were bibe qaymeqam li ser serê wan. Çawa ku Baas ji xwe bawer hemû dezgehên istîxbaratê li Kobanê bi cih kiribûn û dixwast bi rengên cur bi cur xelkê berde qirka hevdû, desthilata HTŞ'ê jî vê siyasetê dimeşîne. Carne bi navê Eşîran dixwaze xelkê bitirsîne û carne jî di bin navê ku tiştekî bi navê rêveberiya Xweser namîne dixwaze xelkê bê moral û hêvî bihêle da paşê bi hêsanî destwerdan bike. Lê nizanin ku xelkê Kobanê ji ya xwe nayê xwarê û bi salan li hemberî vê siyaseta Baasiyan serê xwe netewandiye û îro jî li hember van îslamîstên çêlikên Baasê jî serî danîne. Di vî alî de jî divê rêveberiya Kobanê ya niha jî hişyar be û hîn zêdetir nêzikî xelkê xwe be da karibin pêşiyê li her destwerdanekê bigrin.

FERHENGA BIWÊJAN

LI SER KEDÊ

Aş digere, didanên çeqçeqokê disîqirin/disîqin:
- Yê kedê dide dengê xwe nake, yê din xwe neqayîl dike.

Anî ji ber deriya da xêra miriya:
- Ji ber ku di ber de ked nedaye qîmetê wê nizane.

Badilhewa çû:
- Bi heman wateyê.

Bilbilo, nexwîne li ser dara bêgulo:
- Tiştên hêja bike; di ber tiştên baş de kedê bide.

Çawa te rist wisa jî ba bide:
- Te dest pê kiriye divê tu dawiyê jî lê bînî.
- Madem te heta vir zaniye tuyê ji vir pê ve jî bizanî.

Damistonka me jî di navê de heye:
- Keda me jî di navê de heye; me jî berdêl daye.

Dan ji ber mêhkut diçe (mêkut, mîrkut):
- Ku ked bê dayîn, xebat bê kirin mirov bi ser dikeve; serkeftin bi kedê dibe.

Das di destê kê de be pale ew e:
- Kesên bi tiştên li cem xwe tên naskirin, ji bo wan tê gotin.

Dest û lingê min e:
- Her karî ew dike; ne ji wî be karê min nameşe.

Di kozikê de herimiye:
- Ji kozikê dernakeve; li benda nêçîra xwe ye.

Di şer de xal û xwarzî, di şorbê de ap û birazî:
- Hin kedê didin, hin jê bê ku kedê bidin dixwin.

Emekê dêra Paltîtê ye:
- Keda me ket avê.

Ez bûm paleyê pûş:
- Keda min beredayî çû; keda min tev ket avê.

Ez bûm paleyê bayê:
- Bi heman wateyê.

Ez bi qurbano beşûşo, rezek danî ji kerkûşo, tilî nebû bidebûşo:
- Kesên pir kedê didin lê tiştek bi destê wan nakeve ji bo wan tê gotin.

Gepa xwe bi xwînê stiraye:
- Bi hêsanî bi dest nexistiye.

Hec bi qewîtiyan nabe:
- Divê mirov bixwe karê xwe bike; seresere kar nemaşin.

Ji destê min derketiye:
- Min çêkiriye; berhema min e.

Ji pehniyê xwîn nehatiye heta ku dil bişewite:
- Di ber de ked nedaye heta ku dilê wî bimîne pê ve.

Keda wî keda şoşpan e (birazava):
- Palê pûş e; dixebite lê keda wî tev beredayî diçe, tê jibîrkirin. (Di dema şahiyê de şoşpan (birazava) pir xizmetê ji zavê re dikin, lê piştî dawetê keda wan tê jibîrkirin.

Ji Pirtûka Ferhenga Biwêjan Ya Diyar Bohtî

Bi kamîreya Hemza Sêvo

Ronahî
Şopdara Rastiyê ye
Rojnameya siyasî, civakî û çandî | Jimar : 1365 | 5-Nîsan-2026 | www.ronahi.net/ku/ | Nirx: 500 L.S

Bi derbasbûna salekê re ne hesabxwestin û ne jî vegera jiyana gel

Di meha Adarê de salek li ser komkujî û kiryarên ku li ser Berava Sûriyê û Elewiyan hatine kirin, temam dibe. Bi derbasbûna salekê re, hesabxwestina sûcdaran nehatiye kirin, herwiha rewşa jiyanî û aborî ya gel di nava derew û xapandinên hikumetê de talan bûye.**R-7**

'Di Rojhilata Navîn de fersenda jiyankirina ol û çandê bi hev re heye'

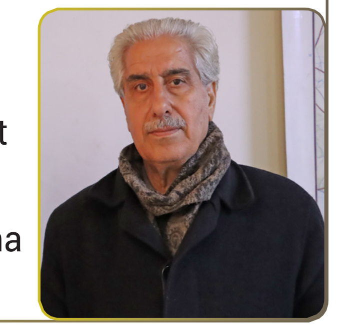

Hevserokê Însiyatîfa Parêzerên Sûriyê ya Parastina Rêber Abdullah Ocalan, Mihemed Emîn Neîmî diyar kir ku pêwîst e ew ji îdeolojiya yek netew û yek çand dûr bikevin û li ser bingeha entegrasyona demokratîk bibin yek.**R-3**

Di serdema nû de 13 sal ji têkoşîneke hemdem a hêza jin

Di salvegera damezrandina YPJ'ê ya 13'emîn de, Yekîneyên Parastina Jin li ser îdeolojiya azadiya jin û mirovahiyê li Rojavayê Kurdistanê hebûna xwe bi destxistina deskeftiyên pîroz didomîne...**R-2**

4'Ê NÎSANÊ ZAYÎNEKE CIVAKÎ, ÇANDÎ, FIKRÎ Û JIYANA AZAD E

Roja 4'ê Nîsanê ne tenê rojeke zayînê ye, lê ew wekî rojbûna azadî, aştî û vejîna gelê Kurd û gelên azadîxwaz tê dîtin. Rojbûna Rêber Apo ji zayîneke fîzîkî wêdetir zayîneke civakî, çandî, fikrî û jiyana azad e. Rêber Apo derbarê rojbûna xwe de wiha dibêje: "Ji bo rojbûna min pîrozbahî çêbûne. Ya rast mesele ne rojbûna min e jî. Gel wê wek rojbûn û ronesansa xwe dibîne û wek rojbûna xwe pîroz dike."**R-4**

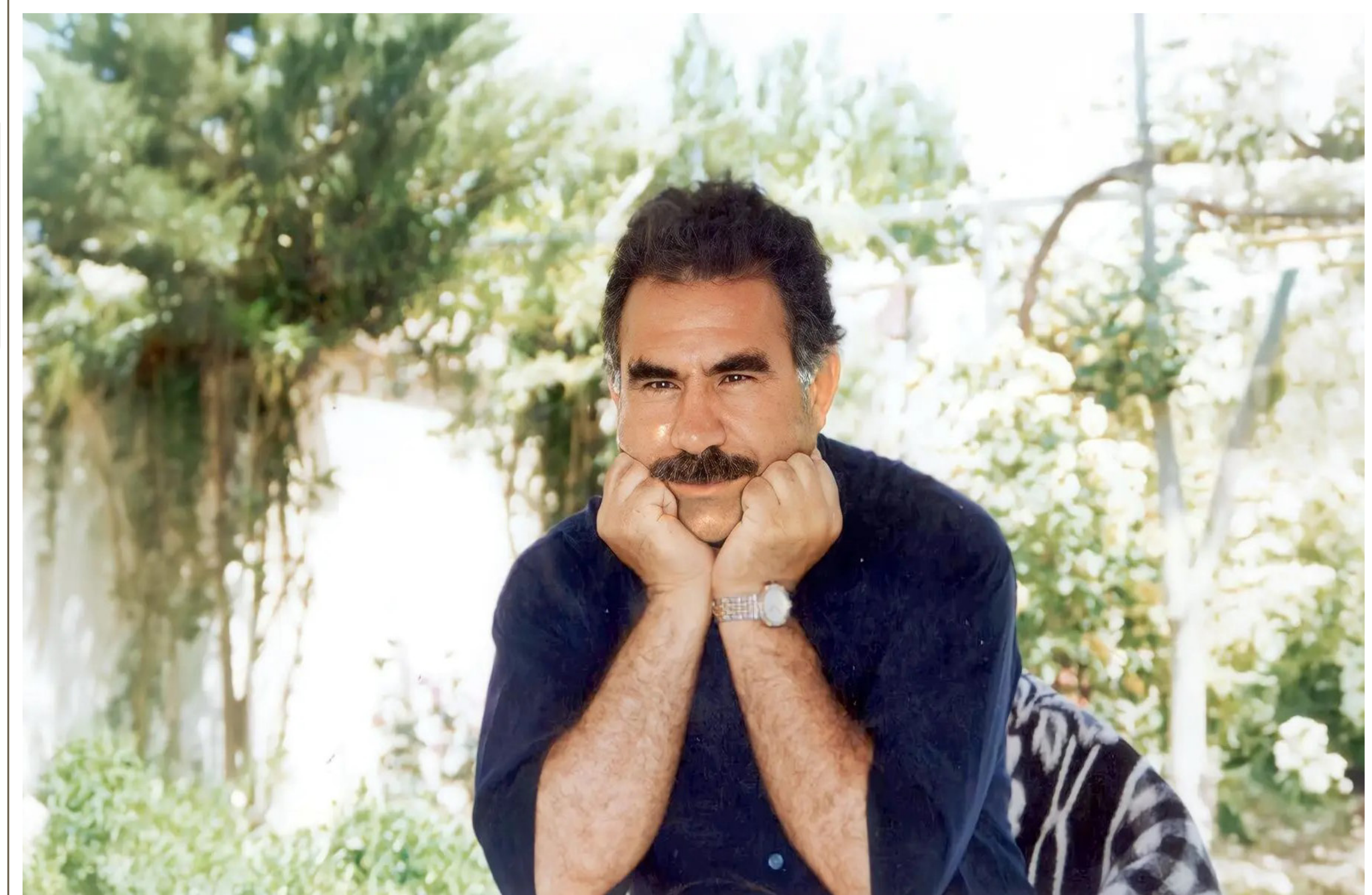

Çima destûra Sûriyê nayê guhertin?

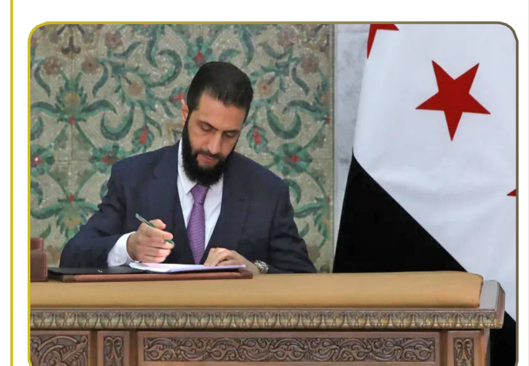

Ji bo garantîkirina mafê gelên Sûriyê pêwîstî bi guhertina destûra hikumeta demkî heye. Niha her tiştê ku ji aliyê hikumeta demkî ya Sûriyê ve tê gotin, gelên Sûriyê bi guman nêzî wê dibin, ji ber tu bingehekî wan gotinan piştrast bike, tune ye. Destûr ew rênîşandana welat û lêvgera ku li ser wê tê kirine, lewra divê destûrekî ku hemû gelên Sûriyê biparêze û bi maf bike, bê derxistin.**R-5**

'Her kes di komara demokratîk de dikare xwe bi rêxistin bike'

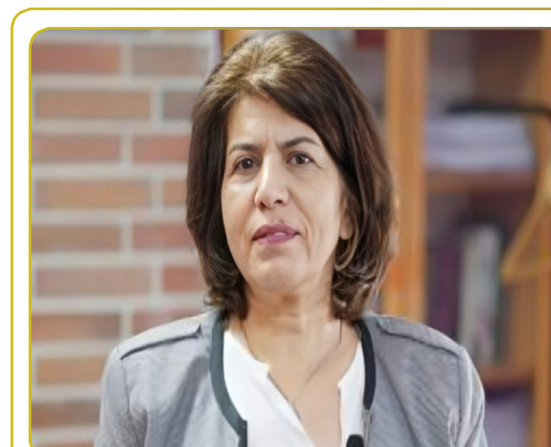

Hevseroka KCDK-E Zubeyde Zumurt destnîşan kir ku entegrasyona demokratîk jiyana demokratîk a civakê ye û got, "Di dema heyî de Tirkiyê ne demokratîk e, divê ew demokratîk be, li ser wê bingehê her miletek dikare bi ziman, çand û nasnameya xwe, xwe bi rêk û pêk bike. Tişta li ser milê Rêber Apo hate kirin."**R-6**

Roja vejîn û zayîna mirovahiyê
Berîtan Xalid R-2

Nêzîkatiyên bêkontrol, statu û destkeftiyên neteweyî têk dibin
Idrîs Henan R-4

Di serdema nû de 13 sal ji têkoşîneke hemdem a hêza jin

Di salvegera damezrandina YPJ'ê ya 13'emîn de Yekîneyên Parastina Jin li ser îdeolojiya azadiya jin û mirovahiyê li Rojavayê Kurdistanê hebûna xwe bi destxistina deskeftiyên pîroz didomîne. Û di 13 salan de nasnameya xwe ya navneteweyê şênbertir dike.

Esma Mistefa

Bi destpêkirina Şoreşa Rojavayê Kurdistanê re, ji bo bidestxistina mafê xwe şer, windahî û êşên mezin hatin jiyankirin, lê li kêlek wê jî gelek destkeftiyên pîroz ên ku mohra xwe li dîroka şoreş û hebûna gelê Kurd xistine hene. Yek ji wan destkeftiyên herî bi nirx ku mînaka wê di cîhanê de nîne ew jî avakirina hêzeke xweser ya jinan bû. Hêzeke ku bi îdeolojiya xwe ne tenê di warê şer de lê di hemû aliyên civakê de bi sekn, exlaq û parastina nasnameya xwe ya jinbûyînê derket holê ew jî; Yekîneyên Parastina Jin (YPJ) ye. Bi avakirina vê hêzê re cîhana heyî ya ku di nava lepên hişmendî û zihniyeta pergala sermeyedar, nijadperest, olperest, cinsperest û dewletparêz de fetisiye; YPJ'ê bû hêz û mînaka yekemîn di cîhanê de ku hêzeke bi her awayî ji hebûna jin pêk tê û ji bo jin şer dike. Yekîneyên Parastina Jin (YPJ) di rewşên awarete de hatin avakirin. YPJ'ê ne tenê ji bo parastina gel, heman demê de ji bo parastina mafên jinê hate avakirin. Ji ber vê yekê bû nasnameya jinên têkoşer û hêzeke leşkerî ku hemû jinên cîhanê azadiya xwe tê de dibînin.

Avakirina tabûrên xweser

Bi beşdarbûna jinan ji Yekîneyên Parastina Gel re 13'ê Sibata 2013`an tabûrên leşkerî yên taybet yên jinan hatin avakirin. Li ser vî esasî tabûra yekemîn li navçeya Cindirêsê navçeya Efrînê bi navê Tabûra Şehîd Rûken bi rêveberiya Şehîd Rûksan Efrîn hate avakirin.

Piştî tabûra Şehîd Rûken li Efrînê hate damezrandin, li navçeya Dirbêsiyê jî tabûra Şehîd Berçem, li Dêrikê jî tabûra Şehîd Sozdar hatin damezrandin. Bi rasthatina Roja Jinên Kedkar ên Cîhanê anku roja 8'ê Adarê re li bajarê Qamişlo bi merasîmekî leşkerî tabûra çaremîn a bi navê Şehîd Adalet hate avakirin. Bi vî awayî li seranserî herêmên Rojava tabûrên taybet yên jinan hatin avakirin.

Di vê çarçoveyê de li herêma Dêrikê bi navê Şehîd Şîlan akademiya yekemîn a leşkerî ya taybet ya jinan hat vekirin. Paşê di 9'ê Gulana 2013`an dewreya yekemîn a bi navê Şehîd Rêvan bi dawî bû.

Ragihandina avakirina YPJ'ê

Piştî li seranserî herêmên Rojava tabûrên jinan hatin avakirin, di 2'ê Nîsana 2013`an de YPJ`ê li bajarê Dêrikê konferansa yekemîn bi şiara"Xwe di nava YPJ`ê de birêxistin bikin da ku serkeftinê misoger bikin" li dar xistin. Di 4'ê Nîsana 2013'an de bi awayekî fermî avakirina Yekîneyên Parastina Jin hate ragihandin.

Di vê çarçoveyê de şervana bi navê Narvîn Hogir a ji bajarê Qamişlo axivî û got: Yekîneyên Parastina Jin bi armanca azadiya jinan hatiye avakirin. Li gel vê yekê roja damezrandina YPJ`ê heman roja rojbûna Rêber Abdullah Ocalan e. Ji ber ku em vê rojê wekî rojbûna xwe jî bi nav dikin. Ji ber Rêbertî bi fikir û felsefeya xwe jiyaneke nû ji jinan re misoger kiriye."

Silava Efrîn yekemîn Şehîda YPJ'ê

Ji destpêka 2012'an, herêmên Rojava rastî êrişên çeteyên Cebhet El-Nusra û koma çete ku bi fermana dewleta Tirk a dagirker a bi navê "Artêşa Azad" tev digerin, dihatin. Her wiha PYG'ê bersiva tevahî êrişan dida. Her wiha bi 2013'an re êrişên li herêmên Rojava ji Dêrik heta bi Efrînê zêde bûn. YPJ,ê bi awayekî aktîf li hember êrişan di eniyên pêş de beşdarî şer bû. Di 25'ê Gulana 2013'an komên çete êrişî gundên Efrînê kirin. Êrişên wan li dijî gundewarên navçeya Şera bi taybet li dijî gundên Aqîbê û Basilê bûn. Di berxwedana li hember êrişan de, YPJ'ê yekemîn şehîd di 29'ê Gulanê de da. Şehîd Silava Efrîn, endama Meclisa Leşkerî ya YPJ'ê bû û beşdarî konferansa damezrandinê bûbû.

YPJ'ê bû nasnameya tevahî jinan

Şervanên YPJ'ê ji dema ragihandina damezrandinê ve berxwedaneke lehengî li dijî êrişên komên çete yên girêdayî dewleta Tirk a dagirker (Cebhet El-Nusra, DAIŞ, Artêşa Azad) dan meşandin. Ji dema êrişên Cebhet El-Nusra û Ehrar El-Şam li dijî Kobanê, Serêkaniyê, Cezaa, Til Hemîs, Til Birak û Til Temirê sala 2013'an ve, YPJ'ê roleke sereke lîst û di vê rêyê de şehîd dan.

Bi êrişên DAIŞ'ê yên li dijî Kobanê yên 15'ê Îlona 2014'an re, rola YPJ'ê ya bersivdayîna êrişan mezintirîn bû. Bi taybet piştî çalakiyên fedayî yên Arîn Mîrkan û Rêvan. Her wiha têkoşîna fermandar Zehra Penaber ku di 3'ê Sibata 2015'an de şehîd bû. Her wiha Evîndar Botan di şerê li dijî DAIŞ'ê li Kobanê, berxwedaneke mezin meşand û di 4'ê Tîrmeha 2015'an de şehîd bû.

Bi wê re jî YPJ,ê bû sembola berxwedan û têkoşîna jinê. Bala tevahî cîhanê kişand û gelek jinên cîhanê tevlî YPJ'ê bûn. Mîna şehîda Almanî Ivana Hoffman ku di 7'ê Adara 2015'an de, şehîd bûbû.

Di vî warî de şervan Narvîn Hogir wiha got: "YPJ bû nasnameya tevahî jinên cîhanê."

YPJ'ê hêzeke ku ji hemû pêkhateyan pêk tê ye

Jinên ji hemû pêkhate û olan ji Kurdan bigire û heta bi Ereb, Suryan, Tirkumenan, Çeçanan û Ermenan, Xiristiyan û Êzidî her wiha enteryonalîstên ji dewletên cîhanê tev li nava YPJ`ê bûn. YPJ'ê ji dema avakirina xwe de da diyarkirin ku ne tenê hêzeke ji pêkhateya Kurd pêk tê, YPJ'ê Hêzeke ku ji bo hemû jinan û ji hemû pêkhateyan pêk tê. Li ser wî bingehê di paradîgmeya xwe de ji bo hemû jinan têkoşîn dike û azadiya jinên bidest hedefa wan a sereke ye. Di Şoreşa Rojavayê Kurdistanê de û rizgarkirina Şengalê de ev yek îsbat bû. YPJ'ê di Şoreşa Rojava de, şervanên ji hemû pêkhate û baweriyên di Sûriyê de di nava xwe de hembêz kir û di pêşxistin û perwerdekirina wan de kedeke mezin da. Di Rojava de di nava refên YPJ'ê de bi hezaran jinên Ereb û xisristiyanî cih digrin û ji xwe re weke hêzeke mayînde dibînin.

Pêngavên rizgariyê yên ku YPJ'ê beşdar bûye.

Şervanên jin ên Yekîneyên Parastina Jinan beşdarî hemû pêngavên rizgarkirinê yên ku ji hêla Hêzên Sûriya Demokratîk ve li Bakur û Rojhilatê Sûriyê hatine destpêkirin bûn.

Di rizgarkirina axê ji lepên terorê de roleke pêşeng lîstin, bi rizgarkirina 52 hezar kîlometreçargoşeyî ji axa Sûriyê û rizgarkirina nêzîkî 5 milyon kesan li Bakur û Rojhilatê Sûriyê bi awayekî ecêb xwe îspat kir. Her wiha, piştî berxwedaneke ku nêzîkî pênc salan dom kir, nêzîkî 700 jin û zarokên Êzidî ji terorîzma DAIŞ'ê hatin rizgarkirin. Zêdetirî 752 şervanên jin şehîd bûn. Zêdetirî 3 hezar şervanên jin dema ku nirx û rûmeta civakê diparastin, birîndar bûn.

Pêngav wiha bûn:

Rizgarkirina Êzidiyan li Şengal û gundewarên derdora wê, parastina korîdora mirovî ya ewle, û berxwedana Cez'e û Rebî'e di havîn û payîza 2014'an de.

pêngava Şehîd Rûbar Qamîşlo, Gulana 2015'an heta 10'ê Tîrmeha 2015'an.

pêngava rizgarkirina kantona Kobaniyê di navbera 15'ê Îlona 2014'an û 26'ê Çileya 2015'an de pêk hat.

Pêngava rizgarkirina Tel Hemîs û Tel Birakê di Sibata 2015'an de.

Rizgarkirina Çiyayê Kizwan û gundên Til Temer, Mebrûka, Suluk, Girê Sipî, û Eyn Îsa di sala 2015'an de.

Rizgarkirina Sirîn di Îlona 2015'an de.

Rizgarkirina Holê ji Cotmeh heta Mijdara 2015'an.

Rizgarkirina Bendava Tişrîn di sala 2015'an de.

Rizgarkirina Şedadiyê di Sibata 2016'an de.

Pêngava Xezeba Firatê di Sibata 2016'an de.

Rizgarkirina Başûrê Rojhilatê Çiyayê Kizwan di Adara 2016'an de.

Rizgarkirina Minbicê ji Hezîran heta Tebaxa 2016'an.

Pêngava Xezeba Firatê ji çar qonaxan pêk hat. Di Cotmeha 2016'an de dest pê kir û di Gulana 2017'an de Tebqa hate rizgarkirin. Di Cotmeha 2017'an de Reqa hate rizgarkirin.

Pêngava Bahoza Cizîrê di sala 2017'an de dest pê kir û di Adara 2019'an de bi dawî bû û hemû axa Rojhilatê Firatê ji DAIŞ'ê hate rizgarkirin.

Her wiha di Berxwedana Serdemê ya Efrînê de 2018'an beşdar bû.

Di Betrxwedana Bendava Şehîdan Bendava Tişrînê de sala 2025'an de beşdar bû.

Di pêvajoya dawiyê ya Sûriyê de

Bi hatina hikumeta demkî ya Sûriyê ji desthilatdariyê re, gelek kiryarên dijmirovî li hember deverên Elewî û Durziyan hatin kirin, di nava wan komkujî û kiryaran de bi taybet gelek jinên Ereb yên Elewî û Durzî hatin kuştin, revandin û windakirin. Bangawaziyên gelên Elewî û Durzî ji YPJ'ê û QSD'ê re hatie kirin û piştgiriyeke girseyî ji aliyê YPJ'ê QSD'ê bi rêya daxuyaniyan û bangawaziyan hate raberkirin. Li ser wê esasê gelek ji gelên Elewî û Durzî derbasî herêmên Rojavayê Kurdistanê bûn û cihên xwe di van hêzan de girtin. Niha bi geşedanên ku di Sûriyê de hatine rûdan re, YPJ'ê hebûna xwe di nava şer û geşedanan de parast. Li hember hemû hewildanên valaderxistin û rakirina YPJ'ê ji holê, YPJ'ê di parstina hebûn û xwesertiya xwe di nava lihevkirinên dawiyê yên ku di navbera Hêzên Sûriye Demokratîk û Hikumeta demkî ya Sûriyê de hatine çêkirin de, parastiye. Lê belê heyanî vê kêliyê jî biryarekî zelal derbarê rol û hebûna YPJ'ê di pêşerojê de ji aliyê fermandaran de nehatiye derketin. YPJ'ê li ser erk û xebatê xwe ye û di parastina xaka herêmê de di eniyên herî pêş de cih digre.

Ji Ramanên Jin

Bêrîtan Xalid

Roja vejîn û zayîna mirovahiyê

Destpêkê ez vê rojê li hemû mirovahiyê, gelê Kurd û jinan pîroz dikim. Gelê Kurd 4'ê Nîsanê wekî rojbûna xwe dibîne û 4'ê Nîsanê ji bo gelê Kurd bûye mîladeke nû. Gelê Kurd bi têkoşîna azadiyê ya bi pêşengiya Rêber Apo ji nû ve rabû ser piyan. Ev gel ji ber vê rastiyê hezkirineke mezin nîşanî Rêber Apo dike. Zayîna Rêber Apo wekî zayîna xwe, hebûna wî jî wekî hebûna xwe dibîne. Rêber Apo li hemberî zext û neheqiyên li dijî jinan, têkoşînekî mezin daye. Dîtiye ku hemû koletî, kedxwarî û neheqî li ser koletiya ku li ser jinê tê ferzkirin, pêş ketiye û têkoşîna azadiya Kurd di eksena azadiya jinê de pêş xist.Mirov dikare bêje pîrozkirina 4'ê Nîsanê ji aliyê jinan ve bi coşekî mezin, bi rastiya ku 4'ê Nîsanê zayîna jina azad e re têkildar e. Mirov li wateya rojbûnê jî binêre, rojbûn rastiya jiyanê û hebûnê îfade dike. Yanî mirov li kuderê ji dayik dibe, li jiyanê ji dayik dibe. Rastiya hebûna zindiyekê, îfade dike. bi taybetî ji bo jinan çi wateyê îfade dike? Ji bo jinan jidayikbûneke çawa îfade dike? Di warê jinan de, belkî jî jina ku kêşeya hebûnê ya herî kûr dijî, jin e. Em her tim ji bo gelê Kurd dibêjin; gelê Kurd gelekî wisa ye ku hebûna wî hatiye înkarkirin, ev pirsgirêka hebûnê heta astekê jixwe hate derbaskirin. Niha gava em ji aliyê jinê ve lê dinêrin, ev helbet ne pirsgirêka 100, 200 yan 300 salî ye; ev pirsgirêkek e ku bi deh hezaran salan e wekî pirsgirêka hebûnê derketiye holê. Yanî pirsgirêkeke pir û pir kûr e. Di vê wateyê de jin jî ji nû ve çêdibin. Ji ber wê, pêşketina têkoşîna azadiya jinê di nava tevgera Kurd de, tenê bi Kurdan re sînordar namîne. Îro jî mirov dikare wiha îfade bike ku ev bû wesîleya jidayikbûna têkoşîna jina azad. Yanî kedkariyeke wiha di nav de heye; her du hebûnan bi vê têkoşînê re xwe ji nû ve dan jidayikbûn, mirov dikare bi vî rengî jî bibêje. Rêber Apo dibêje ku ew mêrê serdest û jina bindest wekî yek ji pirsgirêkên herî bingehîn ên li pêşiya civaka demokratîk dibîne. Yanî di vê wateyê de; me behsa wî rûyê rêbertî kir ku hem ji bo guhertinê hem jî ji bo jidayikbûnên nû wêrekiyê nîşan dide. Di vê wateyê de divê bangeke çawa ji mêran re bê kirin, Ji ber ku em di civakeke feodal de dijîn, hem di taybetmendiya Rojhilata Navîn de hem jî di ya Kurdistanê de ev rewş wiha ye. Guhertin û veguhertin, heta di nava mêran de bi taybetî paşve gav avêtin, bi zexteke civakî ya wekî dev ji xeta xwe berdan re jî rû bi rû dimînin. di rastiyê de mehên biharê jidayikbûnekê îfade dikin. Di bîra mirovahiyê de; mehên Adar, Nîsan û Gulanê wekî dîrokekê tên jiyîn ku tê de xweza û jiyana mirovan zindî dibe. 4'ê Nîsanê jî rastî vê derê tê. Bê guman roja artêşbûna YPJ'ê a 4'ê Nîsanê jî xwedî wate û girîngiyeke mezin e ku di roja ji dayîkbûna Rêber Apo de hatiye ragihandin. Rojbûna Rêber Apo ji bo lêgerînvanên azadiyê roja nasname, çand, hebûn û heqîqetê ye ku îro fikr û ramanên Rêber Apo dibe pusulaya azadiyê û di serî de weke YPJ ji bo me û ji bo hemû kesên azadîxwaz felsefeya azadiyê weke navnîşana meşa xwe dibînin. Lewma ez dixwazin di 4'ê Nîsanê de jidayikbûna rêbertî bi jidayikbûn û zindîbûna xwezayê re bikin yek. Heke em bala xwe bidinê, di xwezayê de jî bi hezaran jidayikbûn hene. Her zivirîna demsalê di bingeh de di nava xwe de guhertineke nû, veguhertineke nû û qonaxeke nû îfade dike.

Erêkirin qanûna darvekirina dîlgirtiyên Filestînê

Di 30'ê Adarê de Kenesset a Îsraîlê bi piraniya 62 dengan, 48 dengên na û dengekî jî bêalî, qanûna bidarvekirina girtiyên Filistînî pesend kir.

Navenda Nûçeyan

Li gorî nivîsa qanûnê, Îsraîl dikare cezayê darvekirinê li ser her welatiyekî Filistînî yê ku welatiyekî Îsraîlî bikuje bisepîne, lê di tu şert û mercan de ew nikare li ser Îsraîliyekî ku Filistîniyekî bikuje were sepandin.

Hûrgûliyên qanûnê û mekenîzmeya pêkanîna wê:

Projeya vê qanûnê ji hêla partiya "Hêza Cihûyan" ya tundraw, bi serokatiya wezîrê Ewlehiya Neteweyî Îtmar Bin Xefîr û endamê Knesset Nêsîm Vatorî ji Partiya Likud; hat pêşkêşkirin.

Bendên projeya qanûnê

Cezayê darvekirinê ji hêla (leşker) efserekî rû girtî, ji bo misogerkirin û parastina wî leşkerî, tê pêkanîn. Kesê ku cezayên darvekirinê pêk tîne ji berpirsyartiya qanûnî hem yê cînayetî û hem jî sivîl têne xilas kirin.

Qedexekirina kêmkirin an betalkirina hukmê darvekririnê piştî ku bê derxistin, dibe ku cezayê darvekirinê bêyî dozger were dayîn herwiha divê di nav 90 rojan de piştî derxistina biryara dawî pêk were.

Mehkûm di hucreyên bin erdê yên bi tenê de tên girtin û serdan heta kêliya ku ew werin darvekirin qedexe ne.

Xalên herî berbiçav ên qanûnê:

Qanûn li ser welatiyên Filestînî yên ku li herêmên di bin kontrola desthilatdariya Îsraîlî de dijîn, tê pêkanîn. Herwiha cezayê darvekirinê li kesên ne-Îsraîlî ji şêniyên Difa El-Xerbiyê yên ku bi sûcên terorê hatin tawanbar kirin, tê ferz kirin. Vebijarka cezayê heta hetayê tenê ji bo rewşên pir îstîsna sînordar dike.

Desthilata dadgeha leşkerî dikare hukmê darvekirinê bêyî ku daxwzek ji dozgeriya giştî hebe; bide herwiha biryareke yekdeng ji desteya dozgeriyê hewce bike. Di heman demê de ne pêwîste ku pileya dozger ji ya kolonêl kêmtir be.

Fermandarê hêzên Îsraîlî li herêma têkildar mafê wî tune ku cezayê darvekirinê efû bike, cezayê kêm bike, an jî betal bike.

Qanûn guhertina qanûna cezayî destnîşan dike, da ku tenê cezayê darvekirinê an jî cezayê heta hetayê li ser her kesê ku bi armanca înkarkirina hebûna Dewleta Îsraîlê di çarçoveya kiryareke terorîstî de bibe sedema mirina kesekî were sepandin.

Li gorî vê qanûnê, cezayê darvekirinê dê di nav 90 rojên ji dema derxistina wê ya dawî de bi darvekirinê were bicîhanîn. Maf Serokwezîr heye ku ji ber sedemên taybet, ji bo heyamek ku ji 180 rojan zêdetir nebe, ji dadgehê daxwaza rawestandina cîbicîkirinê bike.

Hikûmet ne xwediyê desthilatê ye ku fermana berdana kesekî bide ku hatibe mehkûmkirin, gumanbar e, an jî bi sûcekî ku bi cezayê darvekirinê tê tawanbarkirin.

Qanûna Girtîgehan tê guhertin da ku tedbîrên têkildarî şert û mercên hucreyê (zindana yek kesî) ji bo kesê ku cezayê darvekirinê lê hatiye birîn, bên diyarkirin herwiha sînordarkirina gihîştina wî û pêkanîna darvekirinê bi awayekî veşartî.

Trump gefan dixwe...Dê DYE ji NATO'yê vekişe

Navenda Nûçeyan

Ji ber nakokiyên bi welatên Ewropayê re yên li ser nebeşdarbûna wan di êrişên li ser Îranê û parastina tengava Hurmuzê de, Serokê DYA'yê Donald Trump diyar kir ku ew ê ji NATO'yê vekişe.

Axaftinên dubare yên Serokê Amerîkayê Donald Trump li ser îhtîmala vekişîna Dewletên Yekbûyî ji (NATO) pirsên qanûnî û destûrî yên tevlihev derdixe holê, ji ber ku hevpeymaniya NATO'yê dibêje ku mekenîzmeya vekişînê salekê destnîşan dike. Di heman demê de qanûna Amerîkayê desthilatên serok sînordar dike, ev tê vê wateyê ku her gavek bi vî rengî ne tenê wê siyasî be, lê belê dê nakokiyeke qanûnî, destûrî û îstratîjîk be.

Gefa serokê Amerîkayê roja çerşemê 2026-4-1 ya vekişîna ji NATO'yê, pêşroja mezintrîn hevpeymaniya leşkerî ya di cîhanê de dixe pêşiya ezmûneke mezin de, di demekê de ku pirsgirêkên Rûsiya, encamên şerê Amerîkayê-Îsraîlî li ser Îranê û bilindbûna bihayên enerjiyê di sernaserî cîhanê de, derdikevin holê.

Li gorî Konseya Têkiliyên Derve, navendeke lêkolînê ya Amerîkî ku pisporê siyaseta derve ya Amerîka û têkiliyên navneteweyî ye, Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê stûna şiyanên NATO'yê temsîl dike, çi ji hêla hêz, şiyanên nukleerî, an jî fînansekirinê ve, ev tê vê wateyê ku her vekişîna Amerîkî ji hevpeymaniyê dikare bibe sedema guhertinên mezin di avahiya ewlehiya Ewropayê de.

Navenda Lêkolînên Stratejîk û Navneteweyî destnîşan kir ku vekişîna DYA ji NATO'yê dibe ku prensîba astengkirina leşkerî li Ewropayê qels bike, welatên Ewropî neçar bike ku lêçûnên xwe yên parastinê zêde bikin herwiha dê bihêle welatên Parzemîna Ewropayê pergalek ewlehiyê ya Ewropî ya serbixwe ji Dewletên Yekbûyî ava bikin.

Hevpeymaniya NATO'yê çi dibêje li ser mekenîzmeya vekişînê?

Bendê 13'emîn a Peymana NATO'yê dibêje ku her dewletek endam dikare piştî ku agahdariya fermî bide Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê, ji hevpeymaniyê vekişe û vekişîn dê piştî salekê ji roja agahdariyê ve bikeve meriyetê. Ev tê vê wateyê ku, ji aliyê hiqûqî yê navneteweyî ve, vekişîn tavilê nîne, lê heyama salekê hewce dike berî ku bi fermî bikeve meriyetê. Hêjayî gotinê ye ku di peymanê de mekanîzmaya ku di rewşa ku Dewletên Yekbûyî bi xwe bixwaze ji hevpeymaniyê vekişe zelal nekiriye, ev yek pirsgirêkek yasayî derdixe holê ku pispor neçar in çareseriyekê jê re bibînin.

Vekişîna ji NATO'yê di destê kê de ye?

Lêkolînek ji aliyê Xizmeta Lêkolînên Kongresê ve di Sibata 2026'an de hatiye weşandin, rave dike ku mijara vekişîna Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê ji NATO'yê ne tenê bi qanûna navneteweyî ve girêdayî ye, lê di serî de bi qanûna destûrî ya Amerîkayê û mijara dabeşkirina desthilatan di navbera serok û Kongreyê de ve girêdayî ye.

Destûra Bingehîn a DYA'yê desthilatên berfireh di rêvebirina siyaseta derve de dide serok, lê di berdêla wê de roleke sereke di pejirandina peymanên navneteweyî de dide Senatoyê, ku ev yek pirseke yasayî derdixe holê ka kî xwediyê desthilatê ye ku biryara vekişînê ji peymanan bide.

Destûra Bingehîn a DYA'yê bi awayekî eşkere nabêje ka kî xwediyê desthilata betalkirin an vekişîna peymanan e, ku ev yek di dîrokê de bûye sedema bûyerên cûda, ji ber ku hin serokên DYA'yê bêyî erêkirina kongresê peymanên navneteweyî betal kirine, di heman demê de hin endamên Kongresê îdia kirine ku bidawîkirina peymanan divê bi heman mekanîzmaya ku ji bo erêkirina wan hatiye pejirandin, ango bi rêya Senatoyê, were kirin.

Dê çi bibe eger serokê vekişiya bêyî erêkirina kongresê?

Pirsgirêka desthilatên destûrî, di rewşa nakokiyek di navbera serok û Kongresê de, dikare bibe sedema nakokiyeke destûrî, nemaze eger her serok hewl bide ku bêyî erêkirina kongresê ji NATO'yê vekişe. Di vê rewşê de, dibe ku dadwerî û Dadgeha Bilind a Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê, werin gazîkirin ku li ser mijara desthilatên destûrî yên têkildarî bidawîkirina peymanên navneteweyî biryar bidin.

Dadgeha Bilind a Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê berê jî ji biryardana rasterast li ser hin nakokiyên têkildarî bidawîkirina peymanan dûr ketiye, ji ber dibe ku ev mijar di bin tiştê ku wekî "pirsgirêkên siyasî" tê nasîn de bin ku dadwerî tercîh dike ku destwerdanê neke û ji şaxên rêveber û yasadanînê re bihêle.

Encamên vekişîna ji NATO'yê

Vekişîna Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê ji NATO'yê ne tenê dê erkên wê yên yasayî di nav hevpeymaniyê de bi dawî bike, lê di heman demê de dê bandorên stratejîk ên mezin jî bi xwe re bîne, ji ber ku DYA'yê hêza leşkerî ya herî mezin di nav hevpeymaniyê de ye herwiha stûna bingehîn e û şiyanên parastina kolektîf temsîl dike. Ji ber vê yekê, her vekişîna Amerîkî dikare bibe sedema guhertinên mezin di avahiya ewlehiya Ewropayê û di xwezaya hevsengiyên ewlehiyê di nav hevpeymaniyê de.

Vekişîna ji peymanê nayê wê wateyê ku hemû şêweyên hevkariya leşkerî ya di navbera Dewletên Yekbûyî û welatên Ewropî de bi dawî bibin, ji ber ku Dewletên Yekbûyî dikarin bi peymanên parastinê yên dualî an piralî li derveyî çarçoveya NATO'yê berdewam bikin. Lêbelê, vekişîna ji hevpeymaniyê tê wê wateyê ku pabendbûna fermî ya bi madeya 5'an a peymanê re, ku prensîba parastina kolektîf, yek ji bingehên herî girîng ên hevpeymaniyê destnîşan dike, bi dawî bibe.

Şerê Îsraîl-Amerîka û Îran û bandora wê li ser Pêvajoya Aştiyê

Medya Miqted

Di roja me ya îro de gelê Kurd li çar aliyên Kurdistanê di nava pêvajoyek giran ku têde bê istiqrarî xwe dide pêş û dibe cihê ne çarekirina doza kurdî, derbas dibin. Salên pir dirêj ev gel di hemû cure qirkirin û pişaftinan re derbas bûn. Lê belê ger ev gel sîstema parastina rewa ji xwe re bingeh negirtibana, her wiha ger qezencên ku dikarin hebûna wan a heta hetayî bide parastin bi destnexistibana, wê îro jî nikarîbana gavên ber bi aştiyê bidana avêtin ku ev gav û pêvajo jî ji ya şer û çekê bi deh qatî girantire.

Meşîn û mezinkirina pêvajoya aştiyê xwe dispêre perensîpên bingehîn a bi sîstemkirina pergala demokrasî û derî girtina li hember şer û aloziyên ku bi hezaran civak ji xwe re dikin qurban di oxira zindî hêştina sîstema desthiledarî û sermiya yê. Yekem car di dîroka mirovahiyê de peyva Aştî cihê xwe di piratikbûnê de digre. Ev yek jî bi saya bipargalbûna wê bi pêşengtiya Rêberê Entirnasyonalist Abdullah Ocalan bû. Rêber Abdullah Ocalan di 27`ê Sibata 2025`an ji bo dawîanîna pêvajoyek bi şer barkirîbû pêvajoyek nû di bin navê Banga Aştî û Civaka Demokratik de da destpêkirin. Ev pêvajo ji bo avakirina demokratikbûnê di Kurdistanê de sînordar nema lê belê weke deryayek ku bi mezinbûna û kurbûna xwe zelal, paqij û bê sînore, pêlên xwe li seranserî Rojhilata Navîn da belavkirin. Pêvajoya guhertin û bi pêşdebirina doza Kurdî di dîrokê de ye. Tevî ku di asta navneteweyî de ev pêvajo bi awayeki ku xwe dighîne lutkeya erênîbûyinê jî hat pêşwazîkirin jî lê belê gavên ne şênber û bi lez ji aliyê dewleta Tirk ve nehatiye avêtin.

Ji ber ku ev pêvajo li ser asta navneteweyî hat pêşwazîkirin wê demê ne tenê dewleta Tirk erkdar e di heman demê de jî ji bo pêkanîna aştiyê hemû dewletên navneteweyî divê bi erka pêkanîna aştiyê rabin. Lê mixabin di roja me ya îro de, her çiqas ev şer ku di navbera îsraîl, Emerîka û Îranê de li ser bingeha pêkanîna berjewendiyên xwe ne jî lê belê şaxek ji şaxên wî şerî, ew e ku pêvajoya aştiyê bê bandor were hêştin, qeyrana li Rojhilata Navîn zindî were hêştin. Dema ev hemî jî werin pêkanîn, wê demê yekser dijbertî li hember aştî û demokrasiyê tê kirin û wisa dîsa li cîhanê şerê du xêzên peralel ku bi hev re nakevin heman aheng û hevsengiyê tê gurkirin. Çimkî ev demeke di navabera van her sê dewletan jî aloziyên siyasî û leşkerî her tên berdewamkirin. Her wiha avakirina çekên nuklerî ji aliyê Îran jî xeteriya gurkirina şer li Rojhilata Navîn dide nîşandan. Ji bo ku Îran jî bikeve nava astengiyek cidî, Îsraîl û Emerîka jî li hevalbendên Îranê weke Hizbullah li Lubnanê, Houthî jî li Yemenê û hinek kom li Îraq û Sûriyê, êrîş bi ser wan de dide dewam kirin.

Îro giranbûna va şerî bi xwe re gurkirina şerê cîhanê yê sêyem a ku ji salên 2011`an ve hatiye destpêkirin girantir dike, şerê niha li ser ruyê erdê jî tê meşandin ya di navbera van her sê dewletan de statûya wê hatiye guhertin ev jî ji alavên sîxortî û îstixbaratî derbas ya çekdarî ku raste rast tê meşandin.

Erdnîgariya Rojhilatê Kurdistanê, Rojavayê Kurdistan û Başûrê Kurdistanê rû bi rû bi gefên dewletên hegemon re tên hêştin. Di heman demê de bi vî awayî carek din Kurdistan rastî şerekî raste rast tên, wê demê bi awayekî yekser pêvajoya derîgirtina li hember şer dijbertî wê derdikeve ortê ji ber ku xweparastina rewa dibe erka her Kurdistaniyekî/ê.

Sûriyaya ku ev 14 sal di nava aloziyê de hatiye xetimandin, di roja me ya îro de carek din dibe qada şer, tesfiyakirina hesaban û meydana cengên giran ya di navbera Îsraîl, Emerîka û Îran, çimkî hebûna bargehên Emerîka li Rojhilatê Hesekê û ya Îsraîl li peravên Sûrî rasterast dibe armancên Îranê. Bi vî awayî Rojhilata Navîn careke din ne tenê vedguhere şerê di navbera dewletan de lê di bingeh de şerê îdeolojî û serweriya siyasî ne. Û ji ber ku dewletên NATO li hember pirsgirêkên ku jiyan dikin nabin cihê çareseriyê, xwe berdidin nava qadên ku şer li herêmê gurtir dike. Di bingeha dawîanîna van pirsgirêkan, çarekirina rewşa Kurda ye eger neyê çarekirin wê demê desthiledarî û hegemonîtî wê bibe rêbenda herî xeternak a li ser pêvajoya aştiyê. Ji ber ku Kurd di Rojhilata Navîn de xwedî hebûnek stratijîk in, xwedî erdnîgariyek dewlemend in her wiha her rastî şer û dagirkeriyan hatine û dewletên navneteweyî jî li hember vê yekê Kurdan kirin hevalbendên xwe ji bo şerkirina li hember teroristiyê, ev hemî jî ewlehiya dewletên ku dibin palpişt ji teroristiyê re dixist metirsiyê.

Em di vê pêvajoyê de bal didinê ku hin dewletên ku destê wan di destpêkirina komploya 15`ê Sibatê de hebûn, îro dibin nûnerê gurkirina şer li Rojhilata navîn û dibin antî-azadî û aştiyên herî mezin. Dibin dijberê herî mezin li hember modela konfedralîzima demokratik ku ev model jî hevjiyana gelan, azadiya jinê û xweserbûyînê ji xwe re bingeh digre û xwe li ser ava û mezin dike. Yanê komploya ku hatiye despêkirin îro dewam dike lê vê carê bi sîstem û şêwazek nûjen.

Bi kurt û kurtasî, Emerîka di parastina sîstema xwe de bi îsrar e, Îsraîl di parastina ewlehiya xwe de, xwedî tekoşînek bê navber e tevî ku metirsiya xwe ji bernemeya nuklerî ya Îranê heye û Îran jî ji bo bandorbûyîna xwe bide parastin, xwe xistiye cengên giran ev hemû jî nîşaneyên bê bandorhêştina pêvajoya aştiyê ye. Ez dîsa vedigerim û dibêjim girantirîn şer ne şerê çekdariye lê belê şerê guhertina îdeolojiyê ye.

Heya ku Îran xwe weke pirojeyek

siyasî-Îslamî nîşan bide û Îsraîl jî li ser modela dewlet netew xwe ragire wê demê tevî ku moderneteya kapîtalîst jî ber bi hilweşînêye jî lê belê wê şerên civak bi komên xwe yên nijadî, ziman, ol, felsefî û heta siyasî jî di meydana cengan de dijbertiya herî mezin li dijî dewlet û desthiledariyê bidin meşandin. Her wiha aloziya heyî wê giran û gurtir bibe û ev yek wê derbe li pilanên dewleta bixe weke Îsraîl di ji nû ve dîzayînkirina Rojhilata Navîn de.

Herî dawî ji bo ku dewleta Tirk nekeve halê ku niha dewletên şerxwaz ketinê de divê gavên şênbertir ber bi xortkirina pêvajoya aştiyê bavêje.

1-Kurdan weke gel ku bikaribe bi nasname û zimanê xwe bixwîne, bipejirîne
2-Oparasyonên xwe yên leşgerî bide seknandin
3-Di desturên bingehîn de divê referumên demokratîk hebin
4-aktivîst û siyasetmedaran azad bide berdan
5-Siyaseta demokratîk bide xortkirin.

Binpêkirinên li Efrîn û Helebê dewam dikin

Esmihan Gedro/Qamişlo

Li Efrîn û Helebê li dijî gel binpêkirin dewam dikin, li aliyekî dar tên qutkirin û li aliyê din jî ji bo valakirina malên welatiyên Efrînê komên çete û kesên ku di malên wan de ne, pereyan dixwazin.

Koçberên Efrînê, yên di 2018`an de ji ber êrişên dewleta Tirk û çekdarên wê ji warê xwe derketine li benda vegerek bi ewle bûn. Di peymana 29’ê Çileyê de ku di navbera Hêzên Sûriyeya Demokratîk (QSD) û hikumeta demkî ya Şamê de hat îmzekirin, yek ji xala bingehîn jî vegera koçberan e.

Di çarçoveya peyama 9`ê Adara 2026`an de 400 malbatên Efrînî ku koçberî herêma Cizîrê bibûn vegeriyan warê xwe. Lê piştî ku ew vedigerin Efrînê, lêpirsîn bi wan re tê kirin û malên wan nayên valakirin. Di heman demê de koçberên ku vedigerin rastî rewşa aborî a zehmet tên, ji ber ku piraniya malên wan hatine talakirin û têkbirin.

Li gorîagahiyên ji çavkaniyeke ji Efrînê, çete û malbatên wan yên ku di malên welatiyan de ne, pereyan ji welatiyan dixwazin heta ku malên wan vala bikin. Herî dawî ji koçberekî li Cindêrisê 48 hezar dolare tê xwestin heta ku çete mala wî vala bikin.

Birîna darên zeytûnan hîna jî dewam dike

Li gorî çavkaniyek ji Efrînê, beriya çend rojan darên li nêzî gundê Tirindê yên li Efrînê tên birîn ji aliyê komên ku li kampa “Kiwêt El Rehma” ya nêzîkî herêmê dijîn darên mayî birîn.

Revandin û girtina welatiyan li Efrîn û Helebê

Di meha Adarê de zêdetirî 70 kes hatin revandin û girtin ku piraniya wan piştî çalakiyên cejina Newrozê de hatin girtin. Herwiha 4 ciwan li taxa Şêxmeqsûd bi tewanbarkirin û hincetên ku bi Rêveberiya Xweser re kar dikirin, hatin girtin.

Li Efrînê û gundewarên wê, di 21`ê Adarê de dema gel Newroz pîroz dikir rastî êrişên komên erebên hawîrde hatin, di heman demê de malên wan hatin dizîn.

Binpêkirin û sûcên di meha Adarê de hatine kirin

Hejmara binpêkirin û kiryarên ku ji hêla komên çekdar ê girêdayî wezareta parastinê ya Sûriyeyê û komên din ên nenas ve di meha Adara 2026`an de li Efrîn û Helebê hatine kirin wiha bû: “Li bajarê Efrînê û Helebê 13`ê welatî di nav wan de keçek û jinek, hatin kuştin. Di nav wan de kesên ku ji ber lehiyê jiyana xwe ji dest dane kesekî din jî ji ber krîza dil, ciwanekî ku xwe kuştiye û du kesên din jî ji ber hilweşîna avahiyek niştecihbûnê li taxa Eşrefiyê ya Helebê hatin wefat kirin.”

Êrîşa li ser welatiyan û dizîna milkên wan

Li bajarê Efrînê hîn jî operasyonên dizî û şelihandina di rêde ku tên sekinadin û ji welatiyan pêwîstiyê bi wan lazim dikin dewam dike. Dema ku welatiyan mijûlî pîrozbahiya Newrozê bûn, malên Kurdan hatin dizîn. Her wiha, li navçeya Cindirêsê 18 serî pez, zêr û mîqdarek pere ji aliyê rêbirên çekdar ve hatin dizîn. Piştî ku pereyên wî hatin dizîn, şofêrê taksiyê rastî êrîşê hat, û li navçeya Şiyê jî diziyan êrîşî welatiyek û jina wî kirin û tiştên wan hatin dizîn. Pirsgirêka desteserkirina milkên taybet li Efrînê jî astengiyek e li pêşiya vegera kesên koçber û penaberan bo malên xwe, ji ber serdestiya çekan û nebûna edalet û hesabpirsînê.

‘Di Rojhilata Navîn de fersenda jiyankirina ol û çandê bi hev re heye’

Hevserokê Însiyatîfa Parêzerên Sûriyê ya Parastina Rêber Abdullah Ocalan, Mihemed Emîn Neîmî diyar kir ku pêwîst e ew ji îdeolojiya yek netew û yek çand dûrbikevin û li ser bingeha entegrasyona demokratîk bibin yek.

Stêrk Mihemed/Qamişlo

Rêber gelê Kurd Abdullah Ocelan di 21’ê Adarê de ji bo Newroza Amedê peyamek pêşkêş kir. Di vê peyama xwe de Rêber Apo balê dikşîne ser fersenda jiyankirina ol û çandê bihevre di heman demê de ji bo pirçandiya di Rojhilata Navîn de entegresyona demokratîk şanseke mezin ji bo azadiyê ye.

Di vê çarçoveyê de hevserokê Însiyatîfa Parêzerên Sûriyê ya Parastina Rêber Abdullah Ocalan, Mihemed Emîn Neîmî ji Rojnameya me re axivî.

‘Bi hezarê salan Rojhilata Navîn di nava şerê olî û çandî de ye’

Mihemed Emîn Neîmî tekez kir ku nakokiyên çandî pêşî li destwerdana hêzên hegemonîk ji Rojhilata Navîn re vekir û wiha got: “Bi hezarê salane di Rojhilata Navîn de şerê olî, çandî û mezhebî çêdibin, vê yekê bandoreke mezin li ser çanda jiyana hevbeş kir, eger gelekî dixwest nasname û hebûna xwe bide diyarkirin ew tune dikirin, nirxên hevbeş hatin paşguhkirin, di heman demê de ev nakokî bûn sedema şeran. Tekezkirin û israra li ser polîtîkên kevin yên ku di nava gelan de çav soriyê ava dike bi taybet di Rojhilata navîn de kûrbûnek nakokiyan da pêş di heman demê de zerar û ziyan ji herêmên me re anîn vê yekê pêşî li destwerdanên hêzên hegemonîk ji herêmê Rojhilata Navîn re vekir. Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocelan me hişyar dike û tîne bîra me ku beriya sed salî şer û pevçûn di navberê welatên Ewropî de çêbû, lê di dawiyê de çareserî hate dîtin û nakokiyên xwe bi hevpeymana Westfalyayê ku di sala 1648’an de hatibû imzekirin, çareserkirin. Lewra Rêber Apo dibêje ev nakokî û lawaziya di nava gelan de li Rojhilata Navîn divê were çareserkirin, ji ber ku vê nakokiyê gelek ziyan glhand jiyana gelan. Ji bo vê yekê Rêber Apo me hişyar dike û dibêje îro roj şansek heye ku ol û çand bi hev re jiyan bikin, ku Rojhilata Navîn bibe baxçeya azadiyê ji tevahî gelan re herwiha Rêber Apo dibêje çareserî di destê me de ye.”

‘Vejînkirina zemînê yekbûnê bi giyan û rawanê Newrozê’

Mihemed Emîn Neîmî destnîşan kir ku şanseke nû ji bo gelê Rojhilata Navîn heye û wiha zêde kir: “Gelek rûpelên veşartî di dîrokê de tên xuyakirin, hêsanîbûna çareseriyê, pêkanîna aştiyê di navbera gelan de û avakirina netewa demokratîk bi cih bibe ji ber ku sedem hatiye naskirin ji ber wê çareserî hêsan bûye. Çiqas em dûrî rêbaz û hişmendiya dewletî di heman demê de dûrî hişmendiya olî ya Sunî û Şîe em ê tekezkirina şansê jiyanê di nava gelan de bi cih bikin, Rêber Apo ji bo vê yekê diyar dike ku ropelek nû li pêşiya gelê herêmê vebûye da ku bi awayekî azad bi hev re jiyan bikin.

Pêvajoya ku Rêber Apo di 27’ Sibata 2025’an de daye destpêkirin banga Aştî û Civaka Demokratîk mebest jê vejînkirina zemînê yekbûnê ye, ew jî li gor giyan û rawanê Newrozê ye, ji ber ku giyana Newrozê yekbûn, wekhevî û demokratîk e. Ji bo vê jî baweriya me bi derfetê jiyana çand û baweriya gelan bi gev re heye. Herwiha ji îdolojiya netewek û teng em dûrbikevin, em bibin yek li ser esasê entegresyona demokratîk. Rêber Apo dibêje Newroz 2026’an bi tevahî ronahîya xwe vejînkirin û nûkirine ji dîroka serkeftinê re ye. Di dema niha de dîrok ji me re şansekê pêşkêş dike ku hişmendiyek li ser nasnameya hemû çandan were avakirin, Rêber Apo bûye fîlosofê vê projeyê. Wate û rastiya Newrozê îro tê xuyakirin

li ser şanoya dîrokê. Ji bo wê jî Newroz îsal û yê salê bê girîngî û rastiya dîrokê xuya kir û wê xuya bike.”

‘Ji bo Rojhilata Navîn û pir çanda wê entegresyona demokratîk pêwîst e’

Mihemed Emîn Neîmî axaftina xwe wiha bi dawî kir: “Cejna Newrozê weke ku di dîrokê de tê naskirin bi rengekî nû li gorî rastiya xwe tê vejînkirin, Newroz ji bo guhertina di Rojhilata navîn de roleke sereke dilîze, weke nîşan ji yekîtiya demokratîk re. Guhertinek çêdibe di heman demê de wê ev guhertin berdewam jî bike. Herwiha divê em felsefeya Jin Jiyan Azadî di danûstandinên xwe de pêk bînin, di wê demê de wê jiyanek azad tekez bibe. Rêber Apo dibêje em îsal bikin sala azadiya rast ji bo tevahî gelê Rojhilata Navîn û em di rê û rêbaza danûstandina desthevgirtinê di nava gelan de bi rengekî cûda pêk bînin. Di wêrankirina civakî û jîngehê de ku modernîteya kapîtalîzmê derxistiye holê li hember wê we moderniteye demokratîk pêşkêş kir.

Rêber Apo dibeje ji îro û pêve em nehêlin ku Rojhilata Navîn bibe cihê şer û dijberiyê. Her tiştî ji Rojhilata Navîn dest pê kiriye, divê em vê rastiyê derxînin pêş û derfet nedin hêzên hegemonîk ku tevilheviyê ji vê zêdetir di Rojhilata Navîn de avabikin. Herwiha nexwaşiya neteweyî û alo li pey xwe bihêlin û em çanda destgirtinê ya dîrokî bi hezarê sala di nava gelan de bi wê bigirin, dema ku ev yek pêk were kelem li pêşiya me namînin. Ji bo Rojhilata Navîn û pir çanda wê entegresyona demokratîk divê pêk were. Li ser zemîna nêrîna mirovahiyê ya rast û rê li pêşiya dostaniyek nû û wekhev were vekirin.”

DFG’ê: Di Adarê de 6 rojnamevan hatin girtin

Navenda Nûçeyan

Komeleya Rojnamegeran a Dicle Firatê (DFG) rapora binpêkirina mafên rojnemegeran a meha Adarê ya belav kir û tê de hat eşkerekirin ku 6 rojnamevan di mehekê de hatin binçavkirin, bi giştî hejmara girtiyan bû 31 rojnamevan, hem jî 53 hesab û 75 naverokên nûçeyan hatin astengkirin, herwiha DFG’ê da diyarkirin ku girtin û zexta dadgeriyê ya li ser rojnamevanan zêde bûye.

Komeleya Rojnamegeran a Dicle Firatê (DFG), rapora binpêkirina mafên rojnamegeran û binpêkirinên li ser saziyên ragihandinê ya meha Adarê eşkere kir. Di raporê de zextên giran ên li ser çapemeniyê xwe radixe ber çavan.

Di raporê de hat eşkerekirin ku di mehekê de 6 rojnameger hatine binçavkirin û bi girtinên dawî re hejmara rojnamegerên girtî gihîştiye 31 kesan. DFG’ê destnîşan kir ku daraz û “Qanûna Dezenformasyonê” veguheriye amûreke zextê.

Di raporê de hat diyarkirin ku meha Adarê ji bo azadiya raman û çapemeniyê bûye meheke tarî. DFG’ê bal kişand ser girtina rojnamegeran û ev agahî parve kirin: “Piştî ku di meha Sibatê de 6 rojnameger hatin girtin, di meha Adarê de jî 6 rojnameger hatin binçavkirin.Ji van rojnamegeran, 2 jê bi hinceta nûçeyên xwe hatin girtin. Di 15’ê Adarê de rojnameger Bîlal Ozcan û di 21’ê Adarê de nûçegîhanê rojnameya Bîrgunê Îsmaîl Ari, bi îdiaya ‘belavkirina agahiyên şaş’ hatin girtin.

Di raporê de hat gotin ku “Qanûna Dezenformasyonê” li ser xebatên rojnamegeriyê wekî amûreke tirsandinê tê bikaranîn. DFG’ê destnîşan kir ku şolîtiya di qanûnê de dibe sedem ku rojnameger ji pratîka nûçeyan werin dûrxistin û ev yek rasterast mudaxileyî mafê agahdarkirina civakê ye.

DFG’ê di raporê de bal kişand ser astengiyên li qadên Newrozê û wiha got: “Rojnamegerên ku xwestin doza Ekrem Îmamoglu bişopînin hatin astengkirin. Di 19’ê Adarê de rojnamegerên ku xwestin çalakiya li Saraçhaneyê bişopînin rastî tundiya polîsan hatin. Li aliyê din meşa ‘Ji Rojnamegeran re Azad’ ku li dijî zextên li ser rojnamegeran, xwestin bê lidarxistin, hat astengkirin. Ev jî nîşan dide ku mafê îfadeyê û mafê kombûn û daxuyaniyê tê astengkirin. Di pîrozbahiyên Newrozê de ku bi coşeke mezin derbas bû lê qedexeyên dijîtal derketin pêş.

Di meha Adarê de êrişên li ser saziyên çapemeniya azad di qada dîjîtal de jî berdewam kirin. Li gorî raporê: “Hesabên X’ê yên Yenî Yaşam, Jinnews û Ajansa Welat hatin astengkirin. Hesabê medya dîjîtal ê Ajansa Mezopotamya hat girtin. Di mehekê de bi giştî 53 hesab û 75 naverokên nûçeyan hatin astengkirin.

DFG’ê di dawiya raporê de daneyên der barê dozên li dijî rojnamegeran de parve kir û cih da van agahiyan: “Der barê 3 rojnamegeran de lêpirsîn hat destpêkirin. Li dijî 5 rojnamegeran doz hat vekirin. 24 rojnameger hatin darizandin. Li 3 rojnamegeran bi giştî 9 sal û mehek cezayê hepsê hat birîn. Dema bi giştî bê nirxandin, di Adara 2026’an de, tê dîtin ku xebatên rojnamegeran bi awayekî cîdî hatiye astengkirin û mafê azadiya şopandina nûçeyan hatiye binpêkirin. Rojnameger rastî astengiyên fîzîkî hatine, hatine binçavkirin û girtin. Hesabên medya dijîtal hatine astengkirin. Bi piralî û bi rêk û pêk azadiya çapemeniyê hatiye binpêkirin. Ev nîşan dide ku azadiya çapemeniyê û mafê darizandinê di qata neteweyî û navneteweyî de pir paş ketiye. Bi giştî hêjmara rojnamegerên girtî gihiştiye 31 kesan. Ev rewş û tabloya tundiya li ser çapemeniyê radixe ber çavan.”

Rojbûna Rêber Apo: Rojbûna azadî û aştiyê ye

Rojbûna Rêber Apo ne tenê rojeke zayînê ye, lê wekî rojbûna azadî, aştî û vejîna gelê Kurd tê dîtin, ji ber ew hêviyeke ji bo gelê bindest. Rêber Apo derbarê rojbûna xwe de wiha dibêje: "Ji bo rojbûna min pîrozbahî çêbûne. Ya rast mesele ne rojbûna min e jî. Gel wek rojbûn û ronesansa xwe dibîne û wek rojbûna xwe pîroz dike."

Navenda Nûçeyan

Li çar parçeyên Kurdistanê û derveyî welat, 4'ê Nîsanê roja rojbûna Rêber Apo, bi pîrozbahî û çalakiyan tê pêşwazîkirin. Ev roj wekî roja ji nû ve zindîbûna gel tê nirxandin. Jidayikbûna Rêber Apo ji bo hemû gelên bindest û yên Rojhilata Navîn wek rojeke jinûve hilhatî ye. Ev roj li ser gelê bindest, ewrên tarî û îmhaker rahişt û ji bo azadiyê bû hêviyeke jiyanî.

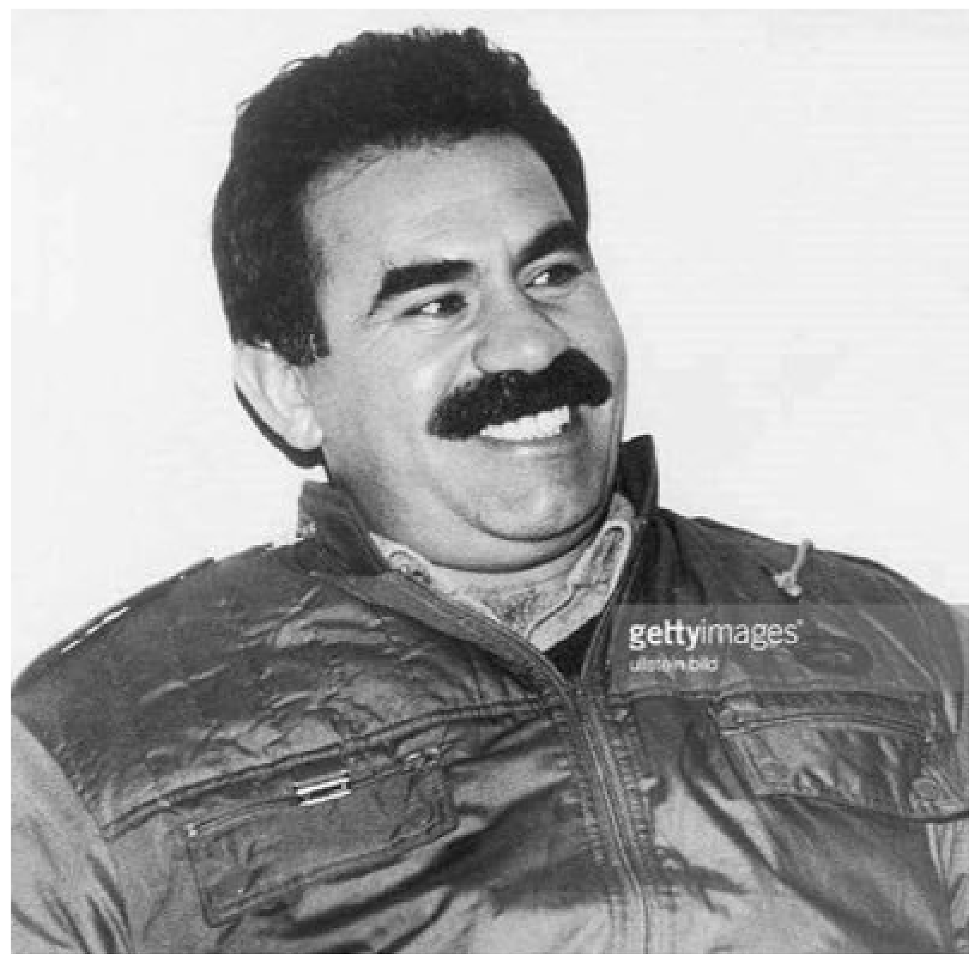

Rêber Apo berhema azadiyê li Kurdistanê ava kiriye

Rêber Apo di 4'ê Nîsana 1949'an de li Amarayê ji dayik bû. Ew roj ne bi tenê rojeke zayînê ye, ew roj vejîna gelê Kurd û ya hemû mirovahiyê ye. Rêber Apo di nirxandinên xwe de wateya vê rojê bi rengekî berfireh pênase dike û dibêje; "Gelê Kurd di dîrokê de hatibû rewşeke wisa ku ji nirxên xwe hatibû dûrxistin." Rêber Apo bi têkoşîna ku ava kir xwedî li van nirxan derket û da jiyankirin. Ji ber vê jî civaka Kurd û Kurdistan asta ku ava bû berhema Rêbertî ye. Li ser van bingehan helwesta Rêber Apo ji bo gelê Kurd û giştî mirovahî di her aliyan de helwesteke dîrokî û heta dawî stratejîk e. Lewra dîrok di vê rojê 4'ê Nîsanê de herîkîna xwe guhert û li hember pergala modernîteya kapîtalîst alternatîfek pir bi hêz ava bû. Di ronahiya van rastiyan de em dibêjin ku rojbûna Rêber Apo rojbûna gelê Kurd e.

Rêber Apo, rêberekî gerdûnî ye

Rêber Apo bi helwesta xwe ve nirxên ku ava kir, asta ku çêkir ne tenê ji bo gelê Kurd pêş xist, ji bo giştî cîhanê pêş xist û her kesî li derdorê fikir û ramanên xwe kom kir. Lewma Rêber Apo, Rêbertiyekî gerdûnî ye. Bi taybet ji bo Rojhilata Navîn xeta wî bû xeta bingehîn ku ew ê jiyan di derdorê wî de teşe bigire. Li hember pergala dagirker ku gelan ji bo her cure berjewendiyên xwe bi kar tînin, Rêber Apo paradîgmayek cihanî ava kir. Ev paradîgma li Rojhilata Navîn wekî xeta sêyem xwe birêxistin dike û her ku diçe berfireh dibe, mezintir dibe. Li derdora fikir û ramanên Rêber Apo yekîtiya gelan û hem jî yekîtiya baweriyan çêdibe. Rêber Apo di her milî de li dijî pergala dagirker e. Bi sîstema xwe di civak de îrade û însiyatîf pêş dixîne û berjewendiya gelan di ser her tiştî re digire. Ji bo vî jî zayîna wî li hemberî pergal alternatîfa herî bihêz e.

3 qonaxên zayîna Rêber Apo

Rêber Apo zayîna xwe ji sê qonaxan digre dest. Ev qonaxana ji zayîna xwezayî dest pê dike û merhele bi merhele heta roja me ya îro tê. Her qonax di nav xwe de pêşketinên mezin ava dike û di dîrokê de cihekî zêrîn digire. Li ser van bingehan Rêber Apo Kurdê rasteqîn ku li ser bingehê nirxên civakê exlaqî-polîtîk ya neolotîkê bi wate dibe, ava dike û bi vê avakeriyê di giştî cihanê de li hember pergalê modernîteyê kapîtalîst hêzê ava dike. Ji ber vî jî zayîna Rêber Apo zayîna gelê Kurd e û zayîna giştî mirovahî ye.

Rêber Apo mîna her warî, derbarê rojbûna xwe de jî, nirxandinên girîng dike.

Rêber Apo pêvajoya Îmraliyê hem ji bo Gelê Kurd û hem ji bo xwe weke vejîna sêyem pênase dike û wiha dibêje: "Pêvajoya yekem, ji civaka gund a çandinî dest pê dike. Ez serhildêrekî gund bûm. Ev serhildan heta derbasbûna civaka fermî berdewam kir. Piştre bi dibistana seretayî û astên cuda re serhildana li dijî komara olîgarşî berdewam kir û bi vî awayî du pêvajoyên vejînê lê hat zêde kirin. Vê astê 20 salan berdewam kir û piştre bandor li herêmê û seranserê cîhanê kir û di encama xitimînan de veguherî pêvajoya Îmraliyê."

Pêvajoya duyem pêvajoya "Pêvajoya Îmraliyê" ye: "Vejîna duyem vejîna bi tundî û şer, paqijbûnê îfade dikir. Tirkiyê nakokiyên xwe baş fêm nake û ji ber dema wê de çareser nake, ketiye pêvajoya krîzan û nikare jê derkeve.

Pêvajo ji bo hemû hêzan vejînek nû ferz dike. Ev hişmendiya bi tecruba şer derbas bûye, niha di pêvajoya aştiyê de derbas dibe."

Rêber Apo diyar dike ku pêvajoya Îmraliyê pêvajoya vejînê û asteke dîrokî ye û wiha dibêje: "Ji yekîtiya azadiyê re yanî ji lihevkirina demokratîkbûnê re vekirîbûn tê wateya jiyaneke aştiyane û wekhev. Pêknehatina vê jî, ev e ku têkoşîna navbera komara demokratîk û olîgarşîk de hîna encam nebûye. Di vî alî de wek sembolîk pêvajoya Îmraliyê asteke dîrokî nîşan dide. Di dîroka Tirkiyê de yekem car krizeke giran heye. Divê wek meclis û hikumet mijarê bi awayekî rast binirxîne. Ger ku vê neke û terkî neçareseriyê bike, ev jî nîşan dide ku çavkaniya krîza tê jiyîn siyast e. Biryara bidarvekirinê li ser min wek şûrê Demokles dihejînin û ev jî encamê nade û şaşiya herî mezin jî di vir de ye. Ev rewş bi Tirkiyê di her alî de bi mîlyonan dolar windahî dide kirin û di alî manewî de jî wê li welat êş û elemên giran derxine holê."

Nirxandinên Rêber Apo ji bo 4'ê Nîsanê ku ji parêznameyan hatiye komkirin wiha ne:

"Ji bo rojbûna min pîrozbahî çêbûne. Ya rast mesele ne rojbûna min e jî. Gel wek rojbûna xwe dibîne. Mesele ne ew e ku ez li wî bajarî, li wî gundî, li wê axê ji dayik bûme. Gel wek rojbûna xwe dibîne, wek ronesansa xwe dibîne û wek rojbûna xwe pîroz dike. Kesên ku çûne wir, kesên ku pîroz kirine û kesên ku ji bo wê ked daye, spasî û hurmeta xwe pêşkêşî wan dikim. Lê belê divê naveroka vê neyê valakirin. Çandeke Rojhilata Navîn ya wisa heye, ez li hember vê çandê rêzdar im. Lê belê divê naveroka wê neyê valakirin û wek baweriyeke olî neyê dîtin. Wateyeke min a wisa heye û ez ji vê bawer dikim. Ev wate girîng e û divê li ser vê wateyê bê sekinandin. Ez bawer dikim ku min gelek tişt di emrê xwe yê 61 salî de bi cih kirin. Gel ev rastî bi ya xwe re kiriye yek." (Notên Hevdîtinê yên Nîsana 2010'an) "Dema min çûyîna xwe ya yekemîn a bajêr û dibistana seretayî bi çîroka Enkîdo re rû bi rû kir, ez di têgihîştina wê de dereng nemam ku destan esas behsa min jî dike. Di vê mijarê de feyda wê heye, ez behsa bîranîneke xwe jî bikim. Zarok teşwîq dikirin ji bo biçin dibistana seretayî ya gundê mezin Cîbînê. Yek ji wan zarokan bi navê Şewket bû. Birayê biçûk ê Cimoyê min yekemîn çalakiya xwe ya gerîla li dijî wî kiribû. Diya wî yek ji wan jinên xizan û navsere yên gund bû. Lê roja Şewket çû dibistanê vê jinê nirxandinek kir, ji profesorên herî baş çêtir tespîtek kir. Hîna jî di hişê min de ye, wiha gotibû; 'Şewketê me bûye hikûmet.' Min peyama vê gotinê hîna di vê parêznameya xwe ya dawiyê de baştir çareser kir.

Divê gelê Kurdistanê rojbûna Rêber Apo pê re pîroz bikin

Rêber Apo ne tenê ji bo gelê Kurd ronahiya rojê pêşkêş kir, lê bi felsefeya xwe rêya hemû mirovên bindest ronî kir û ji wan re da zanîn ku ew layiqî jiyaneke azad in. Bi taybet jin a ku di nava zihniyeta desthilatdar û dewletê de hatibû windakirin, pêşengî ji xeta wê re kir û ew bingeha jiyana azad, civaka demokratîk û komînal pênase kir. Rêber Apo girîngiyê dide hemû mirov, ol, pêkhate û netewan, herwiha girîngiyê dide dîroka rast a mirovahiyê û dibêje nirxên civakê nabe bikeve bin bandora tu sîstemên pergalê de. Lewra ramanên rêbertî ji aliyê hemû gelan ve tê hezkirin û hemû jî banga azadiya wî ya fîzîkî dikin. Ji ber Rêber Apo rêberê aştiyê ye, ew her dem ji bo aştî li tevahî herêmê û cîhanê bê misogerkirin, xebatên bêhempa dide meşandin. Pê ve girêdayî jî gelek caran banga aştiyê kiriye, herî dawî jî di 27'ê Sibata 2025'an de li Bakurê Kurdistanê û Tirkiyê pêvajoyeke nû ya Aştî û Civaka Demokratîk da destpêkirin, ev pêvajo xelasbûna ji gelek kirîz û bidawîbûna şerekî demdirêj bû. Heya niha jî ev pêvajo dewam dike, lê di aliyê tevgerê û Rêber Apo de bi rêkûpêk gavên ber bi aştiyê hatin avêtin, dewleta Tirk hîna di mijarê de dihizire û gavan li gorî dilê xwe ne li gorî girîgiya pêvajoyê daivêje, tevî ku pêvajo rêya xelasiya Tirkiyê ji gelek tiştane jî, lê cedîbûna wê tuneye. Ya girîng divê Rêber Apo bi fîzîkî azad bibe û gelê Kurdistanê rojbûna Rêber Apo pê re pîroz bikin.

Herî dawî em Rojbûna Rêber Apo Pîroz dikin û di vê rojê de hêviyên xwe bi Rêber Apo re nû dikin.

FENER

Idrîs Henan

Nêzîkatiyên bêkontrol, statu û destkeftiyên neteweyî têk dibin

Demeke ku çarenûsa herêmê bi awayekî rasterast beramberî veguherîn û tunebûnê maye û rêjeya xeteriya li ser çandan gihiştiye asta herî bilind. Hemû kirîz, şer û pevçûnên derketine, di çarçoveya şerê qezenc û şîdetê ya hegemoniyê de tên meşandin.

Li hember vê îradeya ferzkirina hegemoniyê, hêza statukûperest a sîstema hişk-navendî jî di meydanê de ye û bi hemû hêza xwe dixebite ku di çarçoveya teng a şîrovekirina têgînan de statuya heyî ya netewperest biparêze.

Li dijî van herdu rêyan, altîrnatîfa gelan a azadî û demokrasiyê wekî îradeya çandî ya serbixwe derketiye holê û bûye hêza çareseriya demokratîk ji bo parastina vîna gelan a hevjiyanê.

Dijatiya li dijî vê xeta sêyemîn jî, bi koordîneya herdu xetên ku berê hatine gotin, bi şêweyên cuda tê kirin. Di serî de sembol, ideolojî û felsefeya jiyanê têne armancgirtin. Ev dijatiya ku em behsa wê dikin, ne tenê dijatiya klasîk a li dijî serkirdeyên partî û rêxistinên siyasî ye. Bi gotinek din, ev rewş asta şimitînan derbas kiriye û veguheriye sûc û kiryarek li dijî nasnameya çandî û dîroka hevbeş a gelan. Di bingehê vê nêzîkatiyê de ne helwestên kesane, lê dijatiya tund li hember nirxên neteweyî, bîr û rûmeta nasnameya neteweyî ya giştî heye.

Her çend cudahiyên siyasî, partîtî û ideolojîk hebin jî, dema ku nasnameya sembolîk a hafîzeya giştî ya gelekî ku ji bo hebûna xwe têdikoşe tê armancgirtin, mesele êdî niyazên dilpak derbas dike û vediguhere êrîşek rêxistinkirî.

Di vê çarçoveyê de, rola odeyên şerê taybet û alavên ragihandinê yên ku cudahiyê teşwîq dikin, nikare were nixumandin. Ev nêzîkatî bi zanebûn, bi destên xefletê têne derbaskirin. Armanca wan jî gurkirina dijatiyê, parçekirina civakê, derxistina şerê navxweyî û şikandina têkoşîna azadî û demokrasiyê ye.

Di bingeh de, êrişa li ser sembolan, êrişeke li ser baweriya gelan a bi sazî û dezgehan e. Yanê bêmanekirina şiyana rêveberiya ku di şert û mercên zehmet a hebûnê de têdikoşe û nakokiya di navbera sempatîzan û sembolan de kûr dike.

Ji bo rawestandina van êrişên derûnî yên ku di navenda dagirkeran de hatine amadekirin, divê reaksiyon jî bi aqil û li gorî berjewendiya neteweyî ya serketina têkoşînê be. Li vir, ragihandin dikare rola pêşeng bigire û bi xîtabek berpirsiyar, li şûna parçekirinê, yekîtiyê ava bike.

Êrişên li ser sembolan, bandorên neyînî li ser yekrêziyê dikin. Di demên kirîz û aloziyê de, civak û kes divê bi têgihiştinek hişdar nêzî nirxên dîrokî, çandî û exlaqî yên sembolîk bibin. Helwestgirtin divê avaker, rexnedar û berpirsiyar be.

Di encamê de, bêrêziya li sembolên neteweyî, di bingehê xwe de nîşaneya têkiliyên qels a di navbera alavên ragihandinê û civakê de ye. Ev tenê nikare wekî pirsgirêkek reftarî were dîtin. Çareseriya wê hewceyî hevsengiyek hişdar a refleksan e. Nêzîkatiyên bêkontrol ên ku hewl didin kiryarên xwe rewa bikin, dikarin statu û destkeftiyên neteweyî jî têk bibin. Berjewendiya bingehîn azadiya gelan e. Kiryarên ne berpirsiyar, yekîtiyê û hemahengiyê dixin xeteriyê û êrîşên li dijî çarenûsa hevpar in. Tişta pêwîst; hişmendî, pêşengtiya stratejîk, fêmkirina girîngiya qonaxê û sekneke netewparêz e. Ne wisa be, dê fîtne, fesadî û têkbirina hemû destkeftiyan be.

Ji çiraxên hunera Kurdî

Can Yûsif

Baran Dilbuhar; Çavkaneke ji awazan ava wê namiçiqe û bexçeyek ji helbestan kulîlkên wê naçilmisin." Di dilê Cizîra Keskîn de, li ser sînorên bakurê Kurdistanê, bajarê Derbasiyê wek gewherekî di navbera deşt û çiyayan de dibiriqîne, û mêrgeke zindiye bi jiyan û danê , ku zeviyên wê dirêj dibin û sinbilên genim bi awazên bayê re dihejin , dengên çivîkan bi xuşîna çeman re diherike di senfoniyek xwezayî ya bedew de, li wir ,li gundê heremê Hestiya yê girêdayî bajarê Derbasiyê ,hunermend û awazdênerê kurd Baran (Luqman Şêxî) di 12ê Adara 1974'an de, ji dayîk û bavek kurd (Mela Mehmûd û Tirkiye) hatiye dinyayê û di nav malbateke kurdperwer, neteweyî û oldar de mezin bû, ku ji neh bira û du xwişkan pêk dihat, û bi nirxên neteweyî,û girêdana bi nasnameya kurdî ve mezin bûn.

Derbasiyê ji destpêka dîrokê ve bi comerdî û mêrxasiya gelê xwe tê naskirin, di her demê de, ew bûye sembola mêrxasiyê û dilsoziyê, û bibû dergûşa şaristaniyên herî kevnar ên ku di Mezopotamyayê re derbas bûne , li ser xaka wê Mîtanî, Sûbarî û Hûrî lê jiyane û axa wê bûye navenda çandê û danûstendina şaristaniyî ji serdemên kevnar ve.

Di serdemên paşîn de bi dîroka mîrnişîna Bedraxaniyan ve hatibû girêdan, ku xetîreya hişmendiya neteweyî ya Kurd hilgirtibûn û Dirbêsiyê kiribûn minareya zanist, raman û çandê.

Dirbêsiyê ne tenê hema wargehek ji bo siyaset û çandê bû, lê her wiha dayika olên asmanî û dîdargeha çandên cuda bû, ku deng, ziman û adet tevlihev dibûn di nav tevneke mirovî ya yekta de. Derbasiyê gelek hunermendên nemir û dengbêjên mezin anînê jiyanê wek (Zubêr Salih, Remezan Necem Omerî, Ebdulqadir Îso, Mehmûd Ezîz Şakir, Mizgîn Taher, Munîr Şêxê) ,her wiha gelek nivîskar û helbestvanên kurd mîna (Mihemed Elî Şakir, Xemgîn Ramo, Erşef Oskan û Ciwanê Evdal) ji pêşîra wê miştine .

Hunermend Baran zarokatiya xwe li kolanên gundê xwe Herêma Hestiya yê dorpêçayî bi zevî û bostanan derbas kir, ku dengê çivîkan bi sirûdên jinan re di zeviyan de û stranên şivanan di mêrgan de di ahengsazîyekê de diherikîn, ku awazên yekem bûn di bîranîna wî de mayîn û bûn çavkaniya îlhamê di hûnandina helbestan û nivîsandina gotinan de.

Ji wê jîngeha cihêreng, destpêka wî ya hunerî hatiye afirandin, wî hişmendiya xwe ya wêjeyî û rewşenbîrî ji çîrokên dapîrên ku di şevên sar ên zivistanê de vedigotin û ji çîrokên gelêrî yên ku bi nifşan re derbas dibûn, girtiye ,ji kaniyên van çîrokan ruhê strana folklorî û welatparêzî wergirtiye . Wî xwendina xwe ya seretayî û amadeyî li dibistanên bajarê Dirbêsiyê qedandiye û li wir hişê wî yê afirînerî dest pê kiriye, û awazên xwe ji lavijên dêrên (Mar Elias û "Edra), û ji sirûdên mizgefta (Selahedîn Eyûbî) afirandiye , tîp û peyvên xwe ji efsaneyên kurdî û destanên qehremanan vehûnandiye da ku cîhana hunerî ya taybet ji bo xwe biafirîne.

Herwiha awazên xwe yên xweş jî ji xuşxuşa çemê Xabûr û xuşîna çemên Çetel û Zergan wergirtiye û ji girên Çetelê û Tilîlûnê û Newala Kerbetlî ruhê girêdana bi welat û berxwedanê wergirtiye û ji Keleha Mêrdînê û Çiyayê Bagokê hêza rehwanbêjiyê û afirandêriyê girtiye.

Ji xwezaya efsûnî ya Çolbistan û Kepezê

îlhama verêstina helbestên xwe standiye.

Hewesa wî ya wêjeyî û hunerî û hezkirina wî ya ji bo muzîk û stranbêjiya kurdî di temenekî piçûk de dest pê kir, dema ku ew di dibistana seretayî de bû, di bin bandora stran û awazên Koma Berxwedan, Aram Tîgran, Mihemed Şêxo û Dilgeş de, ku di dilê wî de hezkirina welat û gel çandin, û di giyanê wî de hestê peyama hunera pabendîdar şiyar kirin mîna peyameke bi nirx ji bo Îfadekirina dîrokê, nasname û azadî yê.

Êvarekê, hinek ji zarokên gund di şevbûnekî de li hev civiyan: bavê yek ji hevalên wî jê xwest ku helbestek ji gotinê xwe bixwîne, Baran bi dengekî şermokî lê jidil helbest xwend, heta ku gelek kesan guman kirin ku ew ji helbestên Cegerxwîn e, ji ber kûrahî û hestyarîya ku tê de hebû.

Di wê demê de yek ji hevalên wî dîwana "Kîme Ez"a helbestvan Cegerxwîn û ferhengê Elî Seydo Goranî diyarî wî kir, van her du pirtûkan bandoreke mezin li çêbûna hişmendiya wêjeyî û rewşenbîrî ya wî kirin û deriyên ziman, zanîn û afirandinê li ber wî vekirin û ji wê gavê ve rêwîtiya wî ya bi gotin û awazê dest pê kir.

Di sala 1997'an de, karê wî yê hunerî bi tevlîbûna Koma Zîlan dest pê kir û jêhatîbûna wî bi pêşve çû û afirîneriya wî ya wêjeyî û hunerî pêş ket û dengê xwe terxan kir ji bo xizmeta doz û nasnameya kurdî .

Ji ber eşqa wî ya kûr bo çand û hunerê, û girêdana wî ya hestyarî bi welat û dozê neteweyî ve, di sala 1999'an de hîn di ciwaniya xwe de tevlî tevgera rizgariya Kurdistanê bû, di wê baweriyê de bû ku awaz û peyv dikarin bibin baskên azadiyê, çawa ku çek dibe mertalê rûmetê. Li çar parçeyên Kurdistanê wî xebat û çalakiyên hunerî li dar xistin û beşdarî vejîna festîvalan, helkeftên neteweyî û cejnên Newrozan bû: Li bajarên Rojava bi deng û ezmûna xwe ya hunerî asînanê hemû bajarên parêzgeha Hesekê , Kobanê û Efrînê ronîkir û awazên bênxweşiya nasname û berxwedanê di nava gel de belav kir.

Li Herêma Kurdistanê û Iraqê li (Silêmanî, Şehrezûr, Kerkûk, Xaneqîn, Hewlêr, Dihok, Tûzxurmatû, Şengal, Mexmûr û Bexdayê) beşdarî gelek aheng, festîval û şahiyan bû û dengê azadî û xweparêziyê di nav gel de belav kir.

Li çiyayên Kurdistanê – herêmên Medyayê, dengê wî di nav qopên çiyayên (Xênîra, Xakûrk, Qendîl, Garê,Zab, Ava Şîn, Heftanîn û Matîna) de deng veda. Xebatên ku yekitiya axa Kurda û pirrengiya wê ya çandî îfade dikin pêşkêş kir. Her weha di gelek komên hunerî yên kurdî de, rêvebirî û beşdar bûye ,mîna:

Koma Awazên Çiya – Çiyayên Kurdistanê.
Koma Penaber –Kampa Mexmûrê.
Koma Awaz – Bexda.
Koma Dîcle – Kerkûk.
Koma Cûdî – Dêrik.
Koma Hêzel – Tirbespiyê.
Koma Botan – Qamişlo.
Koma Agirî – Amûdê.
Koma Sason – Reqa.
Koma Agirî – Heleb.
Koma Çiyayî Kurmênc – Şehba.

Çalakî û jêhatîbûna wî ya hunerî tenê bi dengbêjî û sazbendiyê re sînordar nema, lê gihişte nivîsandina helbestên klasîkî jî, wî helbestên terazû bi rêzbend û kêşe jî nivîsandibû, di danîna awazan de henaseya xwe ya taybet lê zêde kiribû, da ku peyv û melodî bi hev re bibin yek di berhemeke hunerî de ku bi tîp û awazan re tevlihev bibin û derbirîna giyanê wî yê afirînerî û kûrahiya ezmûna wî ya hunerî bikin .

Her wiha bi dehan vîdyoklîp ji stran, awaz û gotinên xwe pêşkêş kirin û pirtûkxaneya hunerî ya Kurdî dewlemend kir, di nav van klîbên ku ew tê de beşdar bûye:

Bi koma Zîlan re: Spartakosê Kurda.
Bi koma Penaber re:
(Ey Serok, Roja Me – Nexşeya Rê).
Bi koma Awazên Çiya re: (Ormarê Bilind, Destana Zabe, Newroza Arî, Botan Derya Egîdan, Rojava, Rêber Apo, Popele, Şetyano , WaşoKanî – Carê Nîsanê).
Bi koma Cûdî re:
(Sirûda 19 Tîrmehê, Destana Êzdîxanê, Yûsif Gulo, Mamzî, Zomênê Botan – Avaşîn).
Bi koma Botan re:
(Destana Genim – Geliyê Xabûr).
Bi koma Agirî - Amûdê re: (Şewqa Rojê, Hilo Baze).
Bi koma Agirî – Heleb re:
(Welato – Em Bernadin Dîlanê).
Bi Hunergehê re:
(Şêladizê).
Bi koma Serdem û Agirî – Amûdê re:
(Garê Newroze).
Bi koma Çiyayî Kurmênc re:
(Kela Helebê).

Ji stran û klîbên wî yên ku bi tena serê xwe di koman de gotiye:

1- Rojava
2- Carê Nîsanê
3- Rêber Apo
4- Ey Serok
5- Cêwî Hevalin

Ji bo wî huner ne şehyanek bû, lê sozek, berpirsiyarî û peyamek neteweyî bû, di her helbesta ku vedihûne û di her awazeka ku distrê de giyanê şehîdan zindî dike û di her stranekê de çîroka şervanekî û hesreta dayikekê vedibêje û di her gotinekê de bîranîna axê bi azadî û hêviyê di vejîne.

Gelek hunermend û komên muzîkê yên Kurd ji kaniyên wî yên hunerî û wêjeyî vexwartine û ji stran û muzîka wî ya afirîner ku bi xêzên evîn û hesretê verêsayîn , bi awazên xwe yên xweş û bi gotinên xwe yên nazik vehûnandîn, stran gotine,ji stranên wî yên herî navdar ku koman kurdî xwendine:

Koma Amara – Çiyayên Kurdistanê: Abo Roje
Koma Botan – Qamişlo: Geliyê Xabûrê
Koma Hêva – Efrîn: Riya Amara
Koma Serhed – Girkê Legê û Rimêlan: Şîlan
Koma Rojava – Heleb: Zîlan
Koma Vejîn – Heleb: Sara
Hunermend Gever Gever: Baran Barî
Hunermend Sosin: Ey Serok.
Hunermend Armanc: Serokê Min.

Hunermend Baran albûmek taybet bi xwe neweşandiye, lê ew di şeş albûmên ku têde stran, awaz û peyvên wî hebûn ,beşdar bûye:

Albûma yekem:Bi navê "Spartakosê Kurda" bi koma Zîlan re li Dirbêsiyê, 1999,ku di nav de pênc stranên wî hebûn.
Albûma duyem: Bi navê "Ji bo Ensan" bi koma Sason re li Reqa, 2001, ku di nav de sê stranên wî hebûn.
Albûma sêyem: Bi navê" Rojava" li Almanya, 2016, ku di nav de du stran wî hebûn.
Albûma çarem: Bi navê "4ê Nîsanê" bi koma Awazên Çiya re li Çiyayên Kurdistanê, 2018.
Albûma pêncem: Bi navê "Por Sorîka Dêrsimê" bi koma Awaz4î Çiya re, 2019.
Albûma şeşem: Bi navê "Apo Newrozê" bi koma Cûdî reli Dêrik, 2024.

Bi vî awayî Baran maye, stêrka ku ji zikê Dirbêsiyê û çiyayên Kurdistanê hatî dinyayê, ji bo jiyanê distirîne, wekî ku ji bo welatê xwe distirîne, di benderên bîranînê de hesretê diçîne û bi riya pêlpêlûkên awaz û germahiya peyvê dengê welatê xwe lê vedigerîne.

Min di sala 2002'an de ew nas kir, û em bi hev re salekî di rêvebirina Koma Cûdî de xebitîn, ew ne tenê hunermend, awazdêner an nivîskarek bû, lê belê dibistanek hunerî û wêjeyî ya yekgirtî bû. Gelek hunermend û komên muzîkê yên kurd ji zanîn û afirîneriya wî, ji awaz û peyvên wî, ruhê hunera kurdî ya resen û rêbaza îfadekirina nasname û mîrasê wergirtine.

Tevî zehmetî û şert û mercan jî Baran di xurtbûna dayîna xwe de ma, di nivîsandina helbestande û awazdêneriya wan de, verêstin û stranbêjiya wan de berdewam kir, peyama xwe ya hunerî û welatparêzî parast û destnîşan kir ku afirînerî li hemberî dijwariyan rawestandê nasnake.

Bi vî awayî Baran Dilbahar di asîmanê hunera Kurdî de stêrkek ronak dimîne, ronahiyek ku nifşan ber bi bedewî, dilsozî û rûmetê ve dibe û navê wî dê di bîra strana Kurdî de wek çavkaniyek ku zuha nabe û dengek ku venamire dê bimîne.

Kirîza xanûberan şêniyan neçar dike ku her buhayê kirê qebûl bikin

Ji ber şert û mercên ku welêt tê re derbas dibe, bi taybet rewşa ewlehiya nearam û zêdebûna kirîza koçberkirina bi zorê ya navxweyî, li bajarê Qamişlo mal kêmbûne, ji ber vê jî şênî neçar dike ku her buhayê kirê qebûl bikin.

Lîloz Hisên/Qamişlo

Ji ber kirîza ewlehiyê, şerê ku vê dawiyê derket û koçberkirina bi zorê ya şêniyan ji malên xwe ji bajarên Sûriyê yên din ber bi kantona Cizîrê ve, di tevgera xanûberan de kêmbûneke derket holê di heman demê de dîtina malekê ji bo kirê an jî kirîna malekê bûye xeyalek ji bo malbatan.

Ji destpêka aloziya Sûriyê ve û heta niha, gelek pirsgirêkên jiyanî jî rû didin. Ji ber şerê di navbera rêjîma Şamê ya berê û komên çeteyan yên çûr bi cûr, gelek bajar, bajarok û gundên li herêmên cûda yên Sûriyê wêran bûn. Ji ber ku herêma Bakur û Rojhilatê Sûriyê herêma herî ewle bû di tevahiya Sûriyê de, jimareke mezin ji xelkên deverên şer û yên malên wan wêran bûn berê xwe dan herêma Bakur û Rojhilatê Sûriyê. Di Encamê de kirê, kirîn û istismarkirina xanûberan jî buha bû di heman demê de peydakirina malan pir kêmbû. Herwiha piştî êrişên dewleta Tirk li ser Girê Spî, Efrîn û Serêkaniyê û dagirkirina van herêman, gelek ji xelkên van herêman jî berê xwe dan bajarên mezin yên kantona Cizîrî wekî Qamişlo û Hesekê, ji ber wê kirê û kirîna xanûberan buhatir û kêm bû. Piştî hilwişandina rêjîmê berê xelk bi hêvî bûn ku li malên xwe vegerin, lê mixabin rewşa ewlehiyê heya niha zêdtir xirabûye ji ber kaos û hin komên ku heya miha çekên di nava destê wan de ne nearamî hîn serdest e û xelk nikarin li malên xwe vegerin. Herwiha şerê vê dawiyê di navbera Hêzên Sûriya Demokratîk û hikumeta demikî ya Şamê hişt ku zêdetir koçberî çêbibe ji aliyê bajarên Dêrazorê, Reqa, Tebqa û Minbicê ku piraniya van koçberan yên ji herêmên dagirkirî bûn û neçar man carekê din koçberî herêma kantona Cizîrê bibin. ev sedem hemû kirîzeke mezin da avakirin ew jî kirîza kêmbûna malan û kirê derxist holê.

Kirîza Xanûberan ji kirîzên herî mezin e di tevahî welêt de, hem ji ber lêçûna avakirinê, nearamiya leyreya Sûriyê herwiha rewşên nearamiya ku serdest e, ev yek hemû dibin sedem di astengkirina kirêya malan an kirîna xanûberekê ji bo kesên xwedî dahatên sînorkirî.

Malbat bi berdewamî li xaniyan digerin ji ber kirîza giran a xanûberan

Gelek malbat ji ber kirêyên zêde û kêmbûna xaniyan di peydakirina xaniyên sabît de bi zehmetiyên zêdetir re rû bi rû dimînin. Ev yek wan neçar dike ku her şeş meh an salekê ji cihekî ber bi cihekî din ve biçin da ku li cihekî bigerin ku li gorî derfetên wan ên sînorkirî be. Ev krîz ji bo malbatên ku di encama şer de malên xwe winda kirine girantir dibe. Gelek mal li bajarên cûda hatin wêrankirin û xwediyên wan neçar man ku bi tevahî xwe bispêrin kirêyê, tevî pirsgirêkên mezin ên ku ji hêla bazara xanûberan ve têne derxistin.

Kirîna malekê ji bo piraniya xelkê niha hema hema ne gengaz e ji ber bihayên zêde yên xanûberan, ku buhayên wan dighêjin bi hezarên dolaran, di heman demê de ji ber mûçeyên kêm nikarin bi vê xelayê hevsengiyê di jiyanê de çêbikin.

Di vê navberê de, sektora avakirin ji nû ve dest bi geşbûnê kiriye, piştî çend salên ji rawestandinê, di heman demê çareserkirina mijara koçberan û vegera wan ya bi ewle ji bo cih warên wan dibe ku bibe alîkar di pêşxistina aramiya di vî warî de.

Di bin van şert û mercan de, krîza malan yek ji pirsgirêkên herî girîng e ku şênî pê re rû bi rû dimîne, di nav nebûna çareseriyên bingehîn de ku aramiya xanûberan garantî bikin û xwedîtiya malan baştir bikin.

Kêmbûna tevgera xanûberan

Tevgera kirê herwiha kirîna xanûberan vedgere gelek sedeman, yek jê wekî ku me anîbû ziman ji ber rewşa koçberiyê, di heman demê de rewşa aborî ya zehmet ji bo gelek malbatên xwedî dahatên sînorkirî û kêmbûna leyreya Sûriyê heya niha li hember dolarê Amerîkayê.

Di vê derbarê de yek ji xwediyê nivîsgeha Xanûberan Remedan Osman ji rojnameya me re li ser rewşa xanûberan û sedemên kêmbûna tevgera kirîna malan herwiha zehmetiya di peydakirina malên kirê de, behs kir.

Remedan Osman piştrast kir ku malên ji bo kirê pir kêm in û peydakirina wan ne gengaze di vê rewşê de û wiha anî ziman: "Malên ji bo kirê di vê demê de pir kêm in û nayên dîtin, bi giştî malbatên ku di salên borî de di malên kirê de ne hevpeymaniya kirê nû dikin. Di salên borî de ji sedî 5 an 10 tevgera çalakiya xanûberan hebû, lê niha ji ber kirîza koçberiyê û rewşa şer di mehekê de dibe ku malek kirê bê dîtin an na, her çiqasî rojane hin malbat serdana me dikin ji bo kirê ji 5 heya 10 serdana me dikin, lê mal tune ne."

Bihayên kirê

Remedan Osman diyar kir ku buhayên malên kirê çiqas be jî malbat kirê dikin ji ber kêmbûna dîtina cihekî sabît ji bo wan û wiha berdewam kir: "Biryara ku Rêveberiya Xweser berî demekê derxistibû ku buhabûna herî bilind a kirê divê 200 dola be, lê xwediyên malan bê vê yekê pabend nebûn û ji ber tunebûn û kêmbûna peydakirina malan xelk neçar dimînin ku li buhabûnê pirs nekin ji ber daxwaza zêde li ser malên kirê di heman demê de kirêdar gilî jî naghînin berpirsyaran ji ber ku a giring ew e ku malek ji wan re bê peydakirin."

Remdan Osman diyar dike ku kirêya malan li gorî dahata her ferdekî pir buha ye û wiha got: "100 dolar kirêya malekê pir buha ye li gorî xwediyên dahatên sînorkirî, lê şênî neçarin her çend jî ku mal ne zêdetir paqij be an jî baş be qebûl dikin."

Buhayê kirîna malan

Remedan Osman derbarê kirîna xanûberan û malan wiha ji me re behs kir: "Niha bi awayekî giştî kirîna û firotina xanûberan hatiye rawestandin bi taybet piştî hiliwşîna rêjîma berê, ji ber ku tu cih tune ye ku mualmeyên kirîn û firotinê sabît bikin. Kesên ku malan dikirin jî kêm in. Her çend buhayê malekê ku ne amade ye ji 20 heya 30 hezar dolar e. Herwiha malên amadekirî bi 50 hezar dolarî ye xelk ditirsin ku peyreyên xwe bidin bêyî tu muamele û kaxizên fermî. Ji xwe kesên ku dikrin jî yên ku li derve dijîn, ji ber ku bi van mûçeyên ku li welat tê dayîn kesek nikare malekê bi vê buhayê bikre. Ji ber rewşa ewlehiyê jî gelek pirsgirêk derdikevin, eger aramî di herêmê de çêbibe wê çalakiya kirînê û firotinê wê geş bibe û tevger jî vegere wekî berê."

Xwediyên nivîsgeha Xanûberan Remedan Osman wiha gotina xwe qedand: "Em bi vê hêvî ne ku şert û mercên heyî bêne guhertin û aramî di vî welatî de çêbibe û hemû her koçber karibin bi awayekî ewle li malên xwe vegerin."

Gerên çavdêriya genim li kantona Cizîrê tên kirin

Navenda Nûçeyan

Beşa Parastina Şînatiyan a girêdayî Komîteya Çandiniyê ya kantona Cizîrê gerên meydanî li ser zeviyên genim li bajarê Qamişlo û Hesekê pêk anîn.

Rewşa çandiniyê ya giştî li kantona Cizîrê ji ber barîna baranê baş e, ji ber ku barana dawî hişt ku şilbûna axê û mezinbûna zeviyên çile bi taybet genim zêde bike. Lê tevî vê yekê jî şilbûna zêde hişt ku hawîrdoreke guncav ji bo hin nexweşiyên kêzikan û fungî di nava zeviyan de çêbike.

Gerên çavêdêriyê

Ji bo pêşîlgirtina li ber berfirehbûna nexweşiyan û naskirina rewşa çandiniyê, Beşa Parastina Şînatiyan a kantona Cizîrê gerên meydanî ji bo çavdêriya zeviyan pêk anî.

Armanca van geran nirxandina rewşa giştî ya zeviyên çile ye, bi taybet zeviyên genim, di riya zanîna rasterast a rewşa wê ya rastî di nava zeviyan de, şopandina qûnaxên meznûbûna wê wekî din çavdêriya astengiyên ku li hember mezibûna wê derdikeve.

Li gorî Nivîsgeha Raghandinê ya Aborî û Çandiniyê ya kantona Cizîrê, beşa parastinê diyar kir ku di gerên wan de li ser naskirina zû a nexweşiyên çandiniyê û bandorên wê li ser hilberînê hat sekinandin, nemaze di çarçoveya şert û mercên avhewayî yên heyî. Hat tekezkirin li ser giringiya van geran di piştgiriya cotkaran û pêkşêkirina pêşîniyarên pêwîst de ji bo parastina zeviyan û başkirina hilberîna wan.

Hêjayî gotinê ku di navbera Beşa Parastina Şînatiyan û Komîteya Çandiniyê û Sewalkariyê li kantonê û Beşa Parastinê ya Hesekê gereke meydanî ya hevbeş pêk hat û ev gund şopandin: Gundê Şema, Çolbistan, Til Erbîd, Gundê Xirbe Xezal herwiha erdên derdorê Depoyên Hetînê li ser rêya Amûdê û Hesekê.

Di dema gerê de, di berhema genimê ku bi baranê dihat avdan li van gundan nexweşiyek berfireh hate dîtin. Hat naskirin ku kurmê ku zirarê dighîne pelan bi awayekî berfireh xwe da bû nav zeviyan ku dikare xeteriyeke mezin li ser hilberînê bike.

Li ser vê bingehê beşa parastinê hin perspekstîf dan:

Bikaranîna dermanên kêzikan ji bo pêşîlgirtina berfirehbûna wê û kêmkirina gihaştina zirarê li ser zeviyan.

Pabendbûna bi şopandina dewreyên çandiniyê yên saxlem. Hat dîtin ku ji ber çandina genim li ser hev di heman erdê de, bûye sedema kêmbûna hêmanên xurekê di nava axê de, ev yek jî bûye sedema zêdebûna hesasiyeta berhemê li hember kurmikên tov.

Ji ber vê yekê, ji bo parastina berdariya axê û kêmkirina belavbûna kêzikan, hat pêşniyar kirin ku rêveberiya axê û cûrbecûrîya çandiniyê were başir kirin.

Çima destûra Sûriyê nayê guhertin?

Ji bo garantîkirina mafê gelên Sûriyê pêwîstî bi guhertina destûra hikumeta demkî heye. Niha her tiştê ku ji aliyê hikumeta demkî ya Sûriyê ve tê gotin, gelên Sûriyê bi guman nêzî wê dibin, ji ber tu bingehekî wan gotinan piştrast bike tune ye. Destûr ew rênîşandana welat û lêvgera ku li ser wê tê kirine, lewra divê destûrekî hemû gelên Sûriyê biparêze û bi maf bike, bê derxistin.

Ronahî Sadûn/Qamişlo

Gelên Sûriyê bi salan êş ji sîstemên dewletê kişandin û dikşînin. Ji ber ku navendîbûneke hişt ji aliyê van sîsteman ve dihat birêvebirin ku tenê aliyek muxateb dihat girtin û aliyên din bi paşguhkirinê re rû bi rû diman. Lê gotinek heye ku dibêje; "Nema xwarin bi wan re dihat xwarê." Lewra di sala 2011'an de li Sûriyê gel dest bi şoreşê kirin, da ku guhertinekê bidin avakirin û rewşa heyî ya welêt ber bi başiyekê ve, here. Di encamê de hesab û hizrandin ne weke hev hatin ku şoreş bû kirîz. Dîsa jî bi destê dewletê ev yek pêk hat. Kirîza Sûriyê gelek encamên xerab bi xwe re anî, koçberî û wêranî li welat zêde kir û barêg gelê Sûriyê girtantir kir. Heya niha jî rewşa Sûriyê bi ser hev de nehatiye û her diçe aloztir dibe. Tevî ku dema rejîma Baasê hilweşiya dîsa hêvî şîn bûn, lê encamê ku derketin ew hêvî ji nû ve birin.

Gel hisabê her tiştî dide û tê înkarkirin jî

Kesekî li Sûriyê bawer nekir wê rojek bê, rejîma Baasê hilweşe, lê ew roj hat û me şahidiya wê kir. Di vir de dîsa hat diyarkirin ku her tiştê dewletên hegemon bixwazin di kêliyan de dikin, her tişt jî li ser hisabê gel e ku gel temenê her tiştî dide û dewlet jî dixwin. Ji ber dema rejîma Baasê li Sûriyê hilweşiya, hêviyên gelê Sûriyê yên sîstemeke demokratîk zêde bûn. Lê hikumeta demkî di 13'ê Adara 2025'an de "Danezaneke Destûrî" ragihand, ema tu cudahiyek vê danezanê ji destûrên Baasê di warê çespandina desthilatdariya yek partî, yek reng, yek netewe û yek olî de, tune bû. Tenê dibe ku Danezana Destûrî bi çend gavan destûra Baasê derbas kiriye. Ji ber hikumeta demkî ya Sûriyê sîstema dewleta neteweyî ya yekreng şopand. Hebûna pirrengiya siyasî, neteweyî û mezhebî înkar kir.

Hikumeta demkî hevkarê înkarê

Heta niha hikumeta demkî tu helwesteke rasteqîn nîşan nedaye ku hêviyan pêk bîne, ev yek di gelek kiryaran de xuya dike, nemaze lidarxistina diyalogeke nîştimanî ku gelek pêkhateyên Sûriyê yên siyasî û civakî li derve hiştine. Herwiha Danezaneke Destûrî derxist ku li gorî pir derdoran ew berdewama destûrên Baasê ya bi dehan salan desthilatdariya otorîter bi cih kiribû, hin derdor jî di wê baweriyê de ne ku ew ji destûrên Baasê xirabtir e. Destûrê hikumeta demkî ragihandibû berdewamkirina destûrê rejîma Baas bû ku bi salan zilm li gelên Sûriyê kir û hebûna wan înkar kir.

Destûra 2025'an mîna yê 2012'an e

Destûra dawîn ya Sûriyê di 27'ê Sibata 2012'an de hat derxistin, ew destûra pêncemîn a Sûriyê bû, lê piştî rûxandina rêjîma Baasê di 29'ê Çileya 2025'an de bikaranîna wê bi fermî hat rawestandin. Danezana Destûrî ya nû di çend bendên xwe de wek naveroka destûra 2012'an e, wek mînak destnîşan dike ku ola serokkomar îslam e û fiqha îslamî çavkaniya bingehîn a zagonan e ku olên din paşguh dike û nahêle ku welatiyên wan bibin serok, ev jî berovajî karakterên olî û mezhebî yên Sûriyê ye. Hem Destûra sala 2012'an û hem jî Danezana Destûrî ya nû, erebî wek zimanê fermî yê welat destnîşan dike ku cihêkariyê li dijî komên etnîk û civakên din xurt dike û wan ji mafê jiyana wekî welatiyên li welatê xwe bê par dike. Herwiha di destûrê de madeya (dewlet rêz dide hemû olan û bi şertê rejîma giştî neyê paşguhkirin, hemû ol dikarin merasîmên xwe yên olî azad pêk bînin), destûr dide rayedarên dewletê di bin navê parastina rejîma giştî de baweriyên dîtir sînordar bike, yan jî biperçiqînê. Di siberojê de jî wê parçebuyîna civakî zêdetir bibe û li Sûriyê pevçûnên olî û mezhembî kûrtir bibin. Di encama mezhebperestiyê de wê zimanê nefretê û provokosyon zêdetir bibin. Welatiyên Sûriyê yên ol û mezhebên wan cuda ye dê bibin hedefa alîgirên vê hikumetê.

Hikumeta dûrî demokratiyê

Sîstema Esed ne demokratîk bû, lê di hinek bendên destûrê de hatibû nivîsandin ku Sûriye dewleteke demokratîk e. Di destûrê hikumeta demkî de têgeha demokrasî nehatiye bikaranîn. Desthilata nû gelekî olperest e û hemû tiştên sîstema demokratîk red dike. Di vir de jî diyar dibe ku Sûriya ya ku hewcedariya wê bi demokratîkbûnê heye, bi destê hikumet û dewletan dûrî demokratsiyê dikeve û ew rê li pêşiya avakirina Sûriyeke nû dibin asteng. Her çiqasî ev zihniyet berdewam bike, ewqsî gelên Sûriyê jî tawîzan nîşan didin, ji ber ji dema ragihandina vî destûrî û heya niha ew bangî guhertina wê dikin û diyar dikin ku ev ne li gorî hêviya wan a salên dirêj bû. Di heman demê de gelên Sûriyê tekez dikin ku divê destûrê bê nivîsandin nasnemeya rengê Sûriyê bide nîşandan, ger ev yek neyê kirin ew her li ser piya bin û heya bidestxistina mafê xwe şoreşê bidomînin.

Bi xalên sitûr divê mafê jinê di destûr de bê bicihkirin

Ya herî sereke jî ku divê di destûr de bi xetên sitûr bê nivîsandin û li ser were îmzekirin mafê jin ye. Ji ber mîna hemû xalên din ji paşguhkirinê, rol û hebûna jin jî di nava danezana destûrî de hatiye tunekirin. Lê asta îro jin gihaştiye, ne wekî çaxê rejîma Baasê û çaxên berî wê ye, êdî jin di serî de yên Kurd têkoşîn û xebateke xwe li ser asta cîhanî misoger kirine. Lewma çi sedem an jî hinceta hikuemta demkî ya Sûriyê heye ku mafê jinê di Sûriyê de neyê bicihanîn. Misogerkirina mafê jinê bingeha sereke ya ber bi avakirina Sûriya nû ye. Lewra em di vir de dibêjin xalên Danezana Destûrî divê bi rengekî lezgîn li ber çavan were girtin û lêvegereke bingehîn jêre were kirin. Xalên danezanê ji serî heye binî divê were guhertin navê "Cimhuriye Erebiye Sûriyê" divê bê guhertin ji ber di serî de ya ku wê nasmeyên cihreng bide diyarkirin ev e. Herwiha hemû pêkhateyên Sûriyê bi dîrokên xwe yê dewlemend beşdarî navê avakirinê bibin û nasnemeya wan bi ferîmî were vegotin û qebûlkirin.

Divê destûr bi razîbûna gel be ne li gorî hikumetê be

Ji bo diyarkirina siberojeke demokratîk û beşdariya niştimanî ya Sûriyê ku hevkariyê li welat xurt dike, pêwîstiya Sûriyê bi hevgirtin û yekitiya gelê xwe heye. Danezan bêyî pîvanên pirrengiya niştîmanî ya Sûriyê ye û bêyî beşdariya pêkhateyên niştîmanî ya Sûriyê ye, ji ber vê yekê ev danezan careke din "zihniyeta takakesî" ku dirêjkirina rewşa berê ye, îfade dike ku gel li dijî wê rabûye, ye. Danezan nûnertiya gelê Sûriyê temsîl nake û ne jî rastiya nasnameya resen li Sûriyê temsîl dike, ew weke şêwe û çarçoveya "qelsbûna hewldanên pêkanîna demokrasiya rasteqîn li Sûriyê ye" û bendên wê jî dûrî Sûriyê û hêviyên gelê wî ye. Destûra rast ew e ku hemû pêkhate wek rêveçûna demokratîk a mayînde ji bo siberoja Sûriyê û nifşên wê li hev dikin.

‘Her kes di komara demokratîk de dikare xwe bi rêxistin bike’

Hevseroka KCDK-E Zubeyde Zumurt destnîşan kir ku entegrasyona demokratîk jiyana demokratîk a civakê ye û got, “Di dema heyî de Tirkiyê ne demokratîk e, divê ew demokratîk be, li ser wê bingehê her miletek dikare bi ziman, çand û nasnameya xwe, xwe bi rêk û pêk bike. Tişta li ser milê Rêber Apo hate kirin.”

Hemza Sêvo

Zêdeyî salekê li ser destpêkirina pêvajoya Aştî û Civaka Demokratîk derbas dibe. Di çarçovaya vê pêvajoyê gelek gav ji hêla Rêber Apo û Tevgera Azadiyê ve hatin avêtin, herwiha hevdîtin di navbera Heyeta Îmralî û Rêber Apo hatin kirin. Heyeta Îmraliyê ya DEM Partiyê di 27’ê Adarê de çû Girava Îmraliyê û hevdîtin bi Rêber Apo re kir. Derbarê nameya Rêber Apo ya 31’ê Adarê û pêvajoyê de hevseroka KCDK-E Zubeyde Zumurt ji rojnameya me re axivî. Di hevdîtinên de Rêber Apo civînek li dar xist û di 31’ê Adarê de heyeta Îmraliyê encamê hevditina bi Rêber Apo re bi daxuyaniyek ragihand. Di daxuyaniyê de nameya Rêber Apo hat belavkirin.

‘Entegrasyona demokratîk tê wateya jiyana demokratîk’

Zubeyde Zumurt destnîşan kir ku entegrasyona demokratîk jiyana demokratîk a civakê ye û wiha got: “Rêber Apo di hemû bangewaziyên xwe de civaka demokratîk pênase dike, banga 27’ê Sibatê de li ser esasê civakeke demokratîk hatiye destpêkirin. Li ser bingeha bangewaziya 27’ê Sibata 2025’an jî têkoşînek hate meşandin, têkoşîna 52 sala bû da ku civakeke demokratîk were qebûlkirin, civak bikaribe xwe bi rêxistin bike û ava bike. Ji hêla dewleta Tirk ve neqebûlkirina Kurdan hebû, gelê Kurd nedihat naskirin,

vê pêvajo û têkoşînê doza Kurdî ji tunebûnê ber bi asta hebûnê ve anî. Civaka demokratîk bi jiyana hevbeş a gelek netewan pêktê, bi rêya wê gel jiyana demokratîk dikarin berdewam bikin, ev rêgez di têkoşîna me de û di parêznameyên Rêber Apo de ye. Dewleta Tirk bi xwe biryar da ku here gel Rêber Apo ji bo ku pirsgirêka Kurd çareser bibe, çareserkirina pirsgirêka Kurd li ser çi esasî be? Ew ew e ku li gorî zagona Tirkiyê were naskirin, nasname û çanda Kurdî were misogerkirin. Tikiye ne xwedî sîstemeke demokratîk e, ew di nava kirîzeke mezin de ye. Dewleta Tirk beşeke ji şerê ku li cîhan û Rojhilata Navîn tê meşandin e, bandora şerê Rojhilata Navîn li ser gelê Kurd heye. Ev dewletên ku şer li ser Rojhilata navîn didin meşandin, naxwazin gelê Kurd bigihêjin mafên xwe, ew aliyên ku herêmê ji nû ve dîzayîn dikin miletê bi rêxistinkirî û xwe xwedî civakek exlaqî û polîtîk, herwiha ji bo wê têkoşînê dikin; miletê Kurd e. Desthilatdar û hêzên hegemon jiyaneke demokratîk naxwazin, dîroka wan ne dîrokeke ne demokratîk e, siyaset, iqtîdar û berjewendiyên xwe bi rêya şer didin domandin. Ji ber vê sedemê hegemoniya xwe didomînin, pirsgirêkên ku li herêmê rûdidin tevahî bi hev ve girêdayî ne. Çareserkirina pirsgirêkan bi rêya civaka demokratîk ku her netewek bi ziman, nasname û çanda xwe bijî, pêktê. Rêber Apo di nameyên xwe de balê dikişîne ser entegrasyona demokratîk, entegrasyona demokratîk tê wateya jiyana demokratîk, ango civak bi hev re bijî. Heta ku entegrasyona demokratîk pêkwere dem jê re pêwîst e.”

‘Her kes di komara demokratîk de dikare xwe bi rêxistin bike’

Zubeyde da zanîn ku her netewek dikare di komara demokratîk a Tirkiyê de xwe bi rêxistin bike û wiha domand: “Komara Tirkiyê di bingehê de dema hatibû avakirin, gelê Kurd xwedî maf bûn tê de, komara wê demê komareke demokratîk bû, da ku gelê Kurd xwe temsîl bikin, biryar dihat standin, lê li ser wê bingehê biryar nedhatin pêkanîn. Rêber Apo jî her dem balê dikişîne ser komara Tirkiyê ya demokratîk û dibêje bila her kes di hundirê komara Tirkiyê ya demokratîk de xwe bi rêxistin bike, xwe pênase bike bi nasnameya xwe, ev yek girîng e. Rêber Apo di parêzname û gelek hevdîtinan de tîne ziman ku di Tirkiyê de komarek heye, divê ew demokratîk be, li ser wê bingehê her miletek dikare bi ziman, çand û nasnameya xwe, xwe bi rêk û

‘Tişta li ser milê Rêber Apo hate kirin’

Hevseroka KCDK-E Zubeyde Zumurt tekez kir ku tişta li ser milê Rêber Apo hate kirin û wiha bi dawî kir: “Ji bo pirsgirêka Kurd û çareserkirina wê, Bahçelî bangewazî kir, Rêber Apo banga 27’ê Sibata 2025’an kir, ev gavên ku hatin avêtin dîrokî bûn. Rêber Apo got ez amade me, hevdîtinên malbatê, heyetê û parêzeran hatin çêkirin. Lî pêşiya van gavavêtinan tecrîd berdewam bû li ser Rêber Apo, tu agahî ji Rêbertî nedihat wergirtin. Tevî wiha jî Rêber Apo bi bangewaziya 27’ê Sibatê rê û rêbazên çareserkirina pirsgirêka Kurdî derxist holê, wî bi vê bangê sînerjiyeke gelekî mezin di nava civakê û biyaniyan de afirand. Di

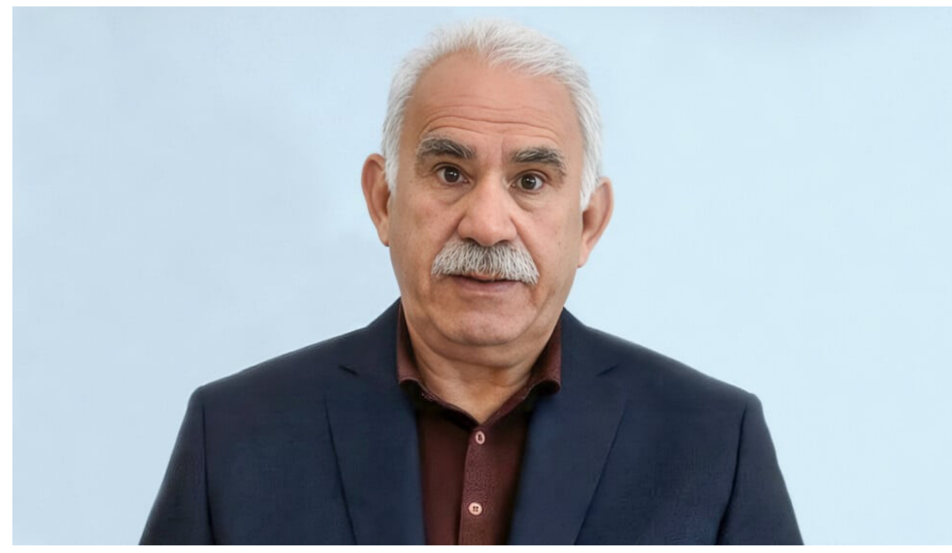

pêk bike, ji bo gelê Kurd jî ev yek pêwîst e. Rêber Apo her tim balê dikişîne ser komara demokratîk a Tirkiyê, di dema heyî de komareke demokratîk li Tirkiyê tuneye.”

encamê de gelê bi vê sînerjiyê xuya bû ku çiqasî Kurd, Kurdistanî û biyanî amade ne ji bo çareserkirina pirsgirêkan, ev yek jî di pîrozkirina Newrozê de hat tekezkirin. Ji bo pêvajoyê, azadiya Rêber Apo û çareserkirina pirsgirêkar Kurdî, divê di zemîneke demokratîk de were pêkanîn, ev yek jî bi rêya demokratîkbûna komara Tirkiyê were çareserkirin. Her tiştê ku diket ser milê Rêber Apo de hat kirin, PKK’ê xwe fesx kir, çek bi sembolîk hatin şewtandin, PKK’ê hêza xwe ji Bakurê Kurdistanê vekişand, ev hemû gav bi gavên pêkanîna civakeke demokratîk, siyaseteke demokratîk destnîşan dike. Gavavêtina dewleta Tirk ji bo pêvajoyê zehmet nîne, amadekarî hene, di meclis û komîsyonê de kar û xebat hatiye kirin, amadekariyên rapora meclisê hatin kirin, ev rapor jî wê radestî meclisê bikin, eger ew zagon were qebûlkirin wê rê li pêşiya gavavêtinên dewleta Tirk were vekirin, êdî wê du gavên dewleta Tirk bên avêtin.”

Divê gel tayînkirina kesayetan bike, tayînkirin ne erka hikumetê ye

Reşo Mihemed

Di 2’ê Nîsana 2026’an de hikumeta demkî ya Sûriyê şaredarek ji bajarokê Çelebiyê yê Kobanê re bijart. Bi dehan şêniyên bajarokê Çelebiyê li pêşiya avahiya şaredariyê kom bûn û nerazîbûnên xwe nîşan dan. Ev nerazîbûn çêbû ji ber ku tayînkirin ne li gorî peymana di navbra QSD-Rêveberiya Xweser û hikumeta demkî de ye, li gorî wê şênî herêmên xwe bi rê ve dibin û rêveberên xwe hildibijêrin. Hêzên ewlekariya giştî yên girêdayî hikumeta demkî xwepêşandan asteng kir, gule teqandin û rê neda çapemenî bûyerê bişopîne. Terzê ku hikumeta veguhêz dide meşandin ango hilbijartin û tayînkirina kesayetan ji hêla xwe ve ji bo rêvebirina sazî û bajaran terzekî şaş e û ne li gorî peymana 29’ê Çileyê ye. Tevî ku ev tayînkirin şaştiyeke mezin e ku hikumeta demkî daye meşandin jî, lê belê şaştiyeke din û jê mezintir kir, dema ku şêniyên bajarokê Çelebiyê derketin xwepêşandan kirin da ku nerazîbûna xwe bînin ziman, ji hêla çekdarên hikumetê ve hatin astengkirin û gihaşt asta ku hêzên hikumetê çekan li hemberî gel bi kar bînin. Di wê demê de rojnamevên dezgehên çapemeniyê yên ku li Kobanê bi cih dibin xwestin vê bûyerê ragihînin, ew jî ji hela çekdarên Ewlehiya Giştî ya Wezareta Hundirîn a Sûriyê hatin hedefgirtinê. Bûyereke wiha ne ji rêzê ye, cara duyemîn e ku kesayetek ji weke rêveber ji bo Kobanê ji hêla hikumeta demkî ve tê hilbijartin e, şik û guman li ser kesayetê ku hat tayînkirin ji bo rêvebirina Kobanê hene, ew bi xwe ne ji Kobanê ye û di nava civaka gelê Kurd ya Kobanê nayê qebûlkirin. Yek ji xalên peymana 29’ê Çileyê ew bû ku ew ê hikumeta demkî taybetmendiya bajar, sazîbûn û rêvebirina Kurdî biparêze, ew ê gelê Kurd di warê civakî, çandî, rêvebirinê de li pêş be, ango hikumet ew ê destwerdanê di gelek mijaran de neke, ew ê Kurd xwe bi xwe, kesayetan hilbijêrin ji bo cihên guncav. Lê bi bûyera bajarokê Çilebiyê re encam ew bû ku hikumeta demkî dixwaze li gorî xwe biryaran bistîne, lê gelo ev biryar hema ji xweber tên, na, lê belê armanceke veşartî li piştperdeya vê biryarê heye, ew jî derxistina pirsgirêkan e. Nexasim piştî bûyera daxistina ala Sûriyê di roja Newrozê de, vê bûyerê hişt ku destê MÎT a Tirk dîse bikeve tevgerê da ku aloziyên din derxîne. Di hemdemiya ku şandeyek a YPJ’ê serdana Şamê kir de da ku mijara entegrasyona jinê û YPJ’ê guftûgo bike, bûyera Çilebiyê astengiyeke pir mezin e. Daxwaza MÎT, hikumeta demkî û çeteyên girêdayî dewleta Tirk ew e ku Kobanê dîsa bikin bin dorpêçeke giran tevî ku hîna dorpêç heya radeyekê tê domandin. Li hêleke din ew dixwazin mijara êsîran, hem jî mijara vegera koçberên Efrînê û hemû deverên dagirkirî li paş bixin û van dosyayan çareser nekin. Di berdewamiya van geşedanan de divê hikumeta demkî li van biryaran vegere, diyalogê bi kar bîne li şûna çekan, guh bide daxwazên gel da ku ji pirsgirêkên biçûk, kirîzên mezin dernekevin.

‘Pêwîst e YPJ’ê wek hêzeke girîng di nava civakê de bimîne’

Jinên bajarê Qamişlo diyar kirin ku hêviya wan ji bo Yekîneyên Parastina Jin YPJ’ê ew e ku wek hêzeke girîng di nava civakê de bimîne û wiha gotin: “Ji ber YPJ’ê ne tenê hêzek e leşkerî ye, lê sembolek ji bo têkoşîn û parastina jinan e.”

Ronahî Hesen

Sewsen Xelef

Solîn Mihemed/ Qamişlo

Yekîneyên Parastina Jinan YPJ’ê hêzek parastina xwe ya leşkerî ye ku bi tevahî ji jinan pêk tê û di sala 2013’an de bi armanca parastina gel û jinên Rojava û mafê wan ê rêveberiya xweser hatiye damezrandin. YPJ’ê, wekî artêşa jinan a Rojavayê Kurdistanê, xwedî hêzeke ku ne tenê bi çekan, lê bi îdeolojî û bandora xwe ya civakî tê pênasekirin. Hêza herî mezin a YPJ’ê ji felsefeya “Jin, Jiyan, Azadî” tê. Ew xwe wekî hêza parastina cewherî ya jinan dibînin. Armanca wan ne tenê şer e, lê avakirina civakeke azad û wekhev e.

Di derbarê mijarê de berdevka komîteya têkilî û lihevkirinên siyasî Ronahî Hesen û doplomasiya Kongra Star ya Qamişlo Sewsen Xelef ji Rojnameya me re axivîn.

Rola hêza jin YPJ’ê di nava civakê de

Ronahî da diyarkirin ku ew YPJ’ê wek girantiya hebûnê dibîne û wiha got: “Ez Yekîneyên Parastina Jin YPJ’ê wekî garantiya hebûnê dibînim ku yekdestiya hişmendiya mêrsalar a li ser amûrên hêzê û tundiya rewa dişikîne. YPJ’ê ne tenê avabûneke leşkerî ya klasîk e, belkî pêkanîna prensîba parastina cewherî ye, ku dibêje civaka nikaribe xwe biparêze, nikare qala azadiyê bike. YPJ’ê hat damezrandin da ku parastina jinê di nava civakê de bikin. Herwiha YPJ’ê di nava civakê de xwe wek hêzeke jin da xuyakirin ku çiqasî jin bihêze û dikare parastina destkeftiyên jinan bike. YPJ’ê wek nimûneyeke sereke ye di nava civakê de ku bibe dengê hemû hêzan. Yekîneyên Parastina Jin YPJ’ê bi taybetî di van warên de roleke dîrokî û girîng lîstiye.”

‘YPJ’ê wek hêzeke sereke ye’

Ronahî anî ziman ku YPJ’ê wek hêzeke sereke ye di nava civakê de û wiha got: “Girîngiya YPJ’ê di vir de ye ku ew hêzeke îdeolojîk û azadîxwaz e berî ku leşkerî be. YPJ’ê weke her hêzekî parastina welatê xwe dike. Di heman demê de bû dengê hêza jinê ji hemû alî ve. YPJ’ê hişmendiya ku jin tenê li malê bin şikand û nîşan da ku jin dikarin di hemû qadên jiyanê û parastinê de pêşengiyê bikin. Vê yekê bandoreke mezin li ser hişmendiya azadiya zayendî ya li Rojhilata Navîn kir. Hêviya min ji bo YPJ’ê ew e ku wek hêzeke girîng di nava civakê de bimîne. Herwiha divê YPJ’ê wekî saziyeke serbixwe bi biryar û vîna xwe bimînin, da ku garantiya nehelîna taybetmendiyên dozên jinê di hundurê pergalên leşkerî yên giştî an hevsengiyên siyasî yên navneteweyî de were kirin.”

‘YPJ’ê ne tenê hêzek e leşkerî ye, lê sembolek e ji bo parastina jin’

Sewsen di destpka axaftina xwe de bal kişand li ser girîngiya YPJ’ ê û wiha got: “ Em her pêşniyarek ji bo hilweşandina YPJ’ê red dikin, ji ber ku ew ne tenê hêzek e leşkerî ye, lê sembolek ji bo têkoşîn û parastina jinan e. Her biryarek di vî warî de divê îradeya jinan û rola wan di parastina civakê de li ber çavan bigire. Em YPJ’ê wekî hêzek rewa ji bo parastina xwe ya jinan û wekî ezmûnek bêhempa dibînin ku îsbat kiriye ku jin dikarin xwe û civaka xwe biparêzin û hemî sînorkirinên baviksalar ên ku hewl dane rola wan marjînalîze bikin bişkînin.”

Daxwazên li ser YPJ’ê

Sewsen da xuyakirin ku ew dixwazin YPJ’ê wek her hêzekê di nava civakê de bimîne û wiha bidawî kir: “Em daxwaza naskirin, piştgirî û berdewamiya fermî ya YPJ’ê dikin û garantîkirina beşdariya wê di her pêvajoyek siyasî an ewlehiyê de, ji ber ku ew deng û îradeya bi hezaran jinên li herêmê temsîl dike. Herwiha em dixwazin YPJ’ê wek her hêzekê di nava civakê de bimîne.”

Bi derbasbûna salekê re ne hesabxwestin û ne jî vegera jiyana gel

Zana Roj

Di meha Adarê de salek li ser komkujî û kiryarên ku li ser Berava Sûriyê û Elewiyan hatine kirin temam dibe. Bi derbasbûna salekê re, hesabxwestina sûcdaran nehatiye kirin herwiha rewşa jiyanî û aborî ya gel di nava derew û xapandinên hikumetê de talan bûye.

Salek tijî ji bûyerên xwînî yên ku di Adara 2025’an de li herêma Beravên Sûriyeyê qewimîne de derbas bû. Li gorî Çavkaniya Mafên Mirovan a Sûriyê, jiyana zêdetirî hezar û 600 sivîlan ku piraniya wan ji mezheba Elewî bûn, winda bûn. Gelê herêmê îro di bin şert û mercên dijwar ên aborî û jiyanî de dijîn. Di bin polîtîkayên hikumetê de yên ku wekî “mezhebî” û dûrxistinê têne binavkirin de jiyan dikin ku ev nêzîkatî bêkarî zêde kiriye û hejarî belav kiriye.

Ev salveger di demekê de tê ku lêpirsînên navneteweyî li ser “tawanên şer” ên muhtemel ên ku di wan bûyeran de hatine kirin berdewam dikin. Komîsyona Lêpirsînê ya NY wan wekî “binpêkirinên berbelav ên ku dibe ku bibin tawanên şer” bi nav kir, ev yek di demekê de ku bêdengiya fermî û nexwestina hesabpirsîna kesên têkildar hîn jî didome.

Ji kar derxistinên girseyî û tolhildanên aborî yên bi rengê mezhebî

Çavkaniyên Çavkaniya Sûrî ragihandin ku ji dema hilweşîna rejîma Esed ve, rayedarên veguhêz bi deh hezaran karmend ji kar derxistine û peymanên kar bi girseyî betal kirine, bi taybetî ev yek li endamên mezheba Elewî kirine.

Çavkaniyan diyar kirin ku ji kar derxistin bandor li hezaran karmendên artêş û polîsan jî kir ku di saziyên rejîma berê de xizmet kiribûn, û tevahiya malbatan ji pereyên ku pê debara jiatan xwe dikirn, mehrûm kirin. Ev ji kar derxistina girseyî gelek niştecihên herêmê neçar kiriye ku berê xwe bidin karên demsalî yên hêsan, bi taybetî çinîna pelên defneyê yên ku li çiyayên peravê belav in, da ku debara xwe ya rojane misoger bikin û ji tirsa birçîbûnê ya ku li deriyê bi hezaran malbatan dixe birevin.

Ev ji kar derxistina girseyî gelek niştecihên herêmê neçar kiriye ku berê xwe bidin karên demsalî yên hêsan, bi taybetî çinîna pelên defneyê (Pelên darên xar) yên ku li çiyayên Beravê belav in, da ku debara xwe ya rojane peyda bikin û ji tirsa birçîbûnê ya ku li deriyê bi hezaran malbatan dixe, birevin.

Talankirin û şewitandina mal û dikanan… wêrankirin bê tezmînat

Di çarçoveyek têkildar de, lêkolînên heman çavkaniyê asta karesata ku ji ber talankirin û şewitandina ku bi komkujiyên Adarê re çêbûye eşkere kir.

Ji bilî windahiyên giran ên mirovî yên ku ji hêla Çavkaniyê ve hatine belgekirin, digihîje nêzîkî Hezar 682 sivîlên ku di tundûtûjiyê de mirine, bi sedan mal û dikan li bajarên Ceblê, Banyas, Qirdaha û gundên derdorê bi awayekî sîstematîk hatin talankirin û şewitandin. Çavkaniyên herêmî ji Çavkaniya Sûrî re piştrast kirin ku kesên ku bandor bûne heta niha ti tezmînat wernegirtine, di heman demê de piraniya xwediyên dikanan ji ber kêmbûna wergirtina pereyan û lêçûnên zêde yên ji nû ve avakirinê, nikarin karsaziyên xwe ji nû ve vekin.

Bazirganekî ji Ceblê wiha gotibû: “Di dema komkujiyan de dikana min bi tevahî şewitî, û ez heta roja îro nekarîm wê tamîr bikim. Ne piştgirî û ne jî tezmînat heye, û hikumet bi karûbarên din ve mijûl e.”

Ev windahiyên aborî yên takekesî derbeyek wêranker li bazara

herêmî ya li herêmekê daye ku bi giranî xwe disipartin bazirganiyên piçûk.

Hikumet nikare rewşa aborî kontrol bike

Her çiqas welatiyên li deverên Beravê û deverên gundewarî yên Hums û Tartûsê di nava xizanî û bêkariyê de asê mane jî, xuya ye ku hikumeta demkî tevî sozên mezin ên ku dane nikare rewşa aborî birêve bibe. Krîzeke mûçeyan (fon) a bêhempa di sektora perwerdehiyê de hatiye tomarkirin, ji ber ku mûçeyên mamosteyan heta 20’ê heman mehê hatine paşxistin, ev yekem car e ku karmendek pêncî rojan bê mûçe dimîne.

Qada perwerdehiyê li deverên ku di bin kontrola hikumeta veguhêz de ne, gelek caran rastî grav û xwepêşandanan hat, mamoste ji derengketina mûçeyan, nebûna ewlehiya kar û cudakariya mûçeyan di navbera herêman de gilî û gazinan kirine.

Karkerên kargeha El-Rijah li Laziqiyê ji Çavkaniyê re eşkere kirin ku sê meh in mûçeyên xwe wernegirtine, bi hinceta ku “di xezîneya giştî de pere tune ye”. Hikumeta demkî dest bi guhertina sîstema dayinê kir. Berê, karmendên daîmî mûçeyên xwe pêşwext distandin û dû re jî mehê dixebitîn, lê niha dayin piştî dawiya mehê tê kirin an jî ji mehekê zêdetir dereng dikeve, ku ev yek jî ji ber lêçûna bilind a jiyanê êşa karmendan zêde kir.